

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Anna Drozdková

Právní argumentace

Korektní i nekorektní způsoby vyvozování závěrů

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarzyna Źák KrzyŹanková, Ph.D.

Katedra teorie práva a právních učení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15. 3. 2024

Tato práce byla vypracována v rámci specifického vysokoškolského výzkumu (SVV) Univerzity Karlovy č. 260 622 „*Technologický pokrok a společenské proměny jako výzvy pro zkoumání základních otázek práva*“.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 109 116 znaků včetně mezer.

Anna Drozdková

V Praze dne 3. 4. 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Katarzyně Žák Krzyžankové Ph.D. za její cenné rady, věcné připomínky, ochotu a vstřícnost při vedení této práce.

Za nepostradatelnou podporu a nekonečnou trpělivost během celého studia děkuji své rodině a Petrovi.

Obsah

Úvod.....	6
1 Aplikace práva.....	7
1.1 Pojetí práva.....	7
1.2 Právo jako otevřený systém.....	8
1.3 Interpretace.....	10
1.4 Dotváření práva soudy.....	12
1.5 Aplikace práva soudy.....	15
1.5.1 Subsumpce.....	15
1.5.2 Jednoduché a složité případy.....	16
1.6 Argumentace jako východisko.....	17
2 Argumentace.....	18
2.1 Mnohá pojetí pojmu argumentace.....	18
2.2 Definice argumentace.....	20
2.3 Argumentace v právu.....	22
2.4 Soudcovská argumentace.....	22
2.4.1 Český model soudcovské argumentace.....	24
3 Korektnost argumentace.....	26
3.1 Racionalita.....	29
3.2 Přesvědčivost argumentace.....	30
3.2.1 Argumentační techniky.....	30
4 Argument.....	32
4.1 Struktura argumentu.....	32
4.2 Dedukce a indukce.....	34
4.3 Hodnocení argumentů.....	37
4.4 Typologie argumentů.....	39
4.4.1 Argumenty používané při výkladu práva.....	39
4.4.1.1 Vylučovací argumenty.....	40
4.4.1.2 Argument <i>per analogiam/a simili</i> (důkaz podobnosti).....	43
4.4.1.3 Argument <i>a fortiori</i> (důkaz silou).....	44
4.4.1.4 Argument <i>reductione ad absurdum</i> (důkaz dovedením do nesmyslných důsledků).....	45
4.4.1.5 Argument systematický, historický a teleologický.....	46
4.4.2 Argumenty používané při vedení sporu.....	46
4.4.2.1 Argumenty používané při soudním sporu.....	46
4.4.2.2 Eristické způsoby.....	47
Závěr.....	49

Úvod

Právní argumentace představuje klíčový prvek v procesu realizace práva, a to jak při nalézání práva, tak co do legitimacy rozhodnutí orgánů aplikující právo. Spravedlnost je nedílně spjata s kvalitou argumentace. Nehledě na již uvedené je její význam patrný také v akademické sféře, kde přispívá k rozvoji teoretických i praktických poznatků v oblasti práva.

Z těchto důvodů se tato práce zaměřuje právě na právní argumentaci. Záměrem textu je podat ucelený přehled problematiky právní argumentace, a to jak její správné, tedy korektní, podoby, tak i nekorektních způsobů vedení argumentace. A právě nalezení hranice mezi korektní a nekorektní argumentací je jedním z hlavních cílů této práce.

První kapitola zasazuje problematiku právní argumentace do procesu realizace práva s důrazem na aplikaci práva. Přibližuje pojetí práva jako otevřeného systému, proces interpretace, aplikaci práva v jednoduchých a složitých případech a také problematiku soudcovského dotváření práva v kontextu naší právní kultury. Argumentace je pak do procesu aplikace zasazena jako prostředek nalézání práva a způsob zajištění legitimacy tohoto procesu.

Druhá kapitola se zaměřuje na samotnou argumentaci. Na základě zkoumání rozlišných pojetí pojmu argumentace je zvolena definice argumentace, následně jsou v kapitole popsány specifika argumentace v právu, soudcovské argumentace obecně a soudcovské argumentace v českém právním prostředí.

Následující, třetí kapitola je věnována problematice hodnocení korektnosti argumentace a jako vůdčí zásadu, na základě které lze rozlišovat korektní a nekorektní způsoby argumentace, navrhuje její racionalitu.

A poslední kapitola navazuje na ty předchozí pojednáním o argumentech jako strukturách využívaných při argumentaci. Vedle obecného výkladu systematizuje jednotlivé druhy argumentů a pojednává o hodnocení jejich adekvátnosti.

Co do metodologie zvolené pro vypracování této práce, diplomová práce je založena na analyticko-deskriptivní metodě, která je doplněna komparativní metodou. Text byl vypracován zejména na základě studia tuzemské a zahraniční literatury, v částech týkajících se korektnosti jsou pak často formulovány také vlastní závěry autorky (syntéza). Práce propojuje teoretické poznatky s informacemi o praktické aplikačně-právní praxi.

1 Aplikace práva

Při zkoumání právní argumentace je nejprve nezbytné ji zařadit do celého procesu realizace práva.¹ Realizací práva se rozumí jeho uskutečňování v praxi.² Po vzoru Aleše Gerlocha lze rozlišit několik forem realizace: prosté dodržování povinností a výkon práv, vytváření právních vztahů a kvalifikovanou formu realizace, která dříve jmenovaným formám buď předchází, nebo na ně reaguje, aplikaci práva. Při aplikaci práva dochází k jeho realizaci autoritativně orgány veřejné moci.³

Filip Melzer shrnuje, že při aplikaci práva je třeba nejprve najít odpověď na dva základní okruhy otázek, jejichž zodpovězení udává aplikaci směr. První důležitá skupina otázek se zabývá právní ontologií a hledá odpovědi na to, co je právo, jaké jsou jeho prameny a co je norma. V druhé skupině otázek jde o problematiku právní gnozeologie, tedy možnosti poznání práva, a zabývá se tím, jak lze zjistit, co právem je.⁴ Právě odpověďmi na uvedené otázky se zabývá tato kapitola.

1.1 Pojetí práva

Ještě před samotným uváděním práva v život jeho aplikací na konkrétní případy je třeba odpovědět na jen zdánlivě jednoduchou otázku, co právem vůbec je, aby pak následně mohlo být identifikováno právo aplikovatelné v konkrétním případě. V prvé řadě tato otázka směřuje ke zdrojům práva, jeho pramenům, kdy za ně může být na jedné straně považován pouze normativní text, na druhé straně normativní text společně s jinými regulativy, jako jsou například právní principy. Následně je třeba zabývat se problematikou, jak zjistit, co právem je, k čemuž u normativního textu přispívají výkladové metody, které samy o sobě mají v důsledku značný vliv na podobu práva aplikovaného v konkrétním případě.

Obvyklá poučka, že: „*právo představuje soubor pravidel chování, tedy že jde o regulativní systém, který má řídit chování lidí*“,⁵ se úplné odpovědi pouze přibližuje. A to tak, že pozornost směřuje k nutnosti identifikovat pravidla chování, která právo tvoří. Pojem pravidlo chování

---

¹ Nejedná se v žádném případě o vyčerpávající pojednání o všech složkách realizace práva, naopak, následující kapitola má sloužit jako pouhé přiblížení tohoto procesu s jediným cílem, kterým je lepší porozumění jedné z jeho částí, právní argumentaci.

² GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 150.

³ Tamtéž, s. 150-152.

⁴ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 5.

⁵ TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Praha: Auditorium, 2010, s. 21.

nahrazují někteří autoři pojmem norma. Smysl těchto pojmů je pro účely této práce chápán jako shodný. Aby však nedošlo k nejasnostem, bude pro jednoduchost dále v práci používán výhradně pojem norma, který je stručnější.

Lze rozdělit dvě různá pojetí norem práva.⁶ Na základě jednoho pojetí normy jsou právní normy ztotožnitelné s textem právního předpisu. U tohoto pojetí se tedy nerozlišuje mezi normou a textem právního předpisu. Přesněji řečeno, vychází se z toho, že právní předpisy nejsou tvořeny výhradně normami, neboť jejich součástí jsou také ustanovení bez normativního charakteru,⁷ nicméně samotné normy jsou v textu plně vyjádřeny. Norma je zjišťována jazykovým výkladem textu a v případě neurčitých ustanovení, jež lze na základě jejich textu vyložit několika způsoby, případně určení normy na uvážení soudce, tedy na čistě subjektivní volbě.⁸ Podle opačného pojetí je právní text pouhým shlukem slov. Až při realizaci práva je stanoveno, respektive při aplikaci práva je stanoveno autoritativně, co je v daném případě normou. Norma sice z textu obsahově pramení, ale není s ním totožná.⁹ Text slouží jako komunikátor normy, ale ke zjištění samotné normy je třeba využít nejen jazykových prostředků, ale také např. systematické zařazení ustanovení, význam, který s textem spojoval jeho tvůrce atd. Tvůrce právního předpisu (nejčastěji tedy zákonodárce) projevuje prostřednictvím textu pomocí jazykových prostředků svou vůli, jak něco normovat.¹⁰ Norma je ale „*myšlenkou obsaženou v tomto projevu, která nemusí zrcadlově odpovídat zákonodárcově pokusu o její jazykové vyjádření.*“¹¹ A je tedy až výsledným produktem v procesu nalézání práva.¹²

1.2 Právo jako otevřený systém

Existují dvě protichůdné teorie ohledně zdroje norem. Podle prvního pojetí jsou normy vyjádřeny v textu právních předpisů, a to vyčerpávajícím způsobem. Text je tak výhradním zdrojem práva a lze z něj vyčíst celý jeho obsah. Neznamená to však, že právem jsou pouze ta pravidla, která jsou slovo do slova ve své plné podobě vyjádřena v právních předpisech. V textu

---

⁶ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: kúloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002, s. 28-32.

⁷ Typický příklad ustanovení bez jakéhokoli normativního charakteru je § 1 odst. 1 zákona č. 22/1930 Sb., o zásluhách T. G. Masaryka, který zní: „T. G. Masaryk se zasloužil o stát.“

⁸ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, op. cit., s. 41.

⁹ První směr je nazýván kognitivní teorií, druhý pak explikativní teorií. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, s. 41.

¹⁰ Tamtéž, s. 42, 43.

¹¹ Tamtéž, s. 43.

¹² Tamtéž.

mohou být formalizovány také například principy, účely či hodnoty,¹³ na základě kterých je norma tvořena. Toto pojetí může na první pohled přispívat k právní jistotě. V situaci, kdy jsou veškeré regulativy výslovně vyjádřeny, se právo jeví jako ucelený a předvídatelný systém, se kterým je možné se relativně jednoduše seznámit, a to „pouhým“ přečtením. Toho je docíleno uzavřením systému, které je dosaženo tak, že do celku právního systému nejsou přijímány žádné vnější informace, jak jej chápe Zdeněk Kühn.¹⁴

Zdánlivá pozitivita se však v praxi mohou rychle stát negativy. Představa, že zákonodárce textem pojme veškeré myslitelné a nemyslitelné situace, na které se právo v budoucnu bude aplikovat, se zdá nereálná. Naráží nejen na limity představivosti zákonodárce, ale také rozsahu, nerozporuplnosti a srozumitelnosti textu a samotného jazyka, který může používat mnohoznačných, víceznačných či abstraktních slov.¹⁵

Tato negativa přenesla pozornost k opačnému pojetí, které právo neredukuje pouze na text právních předpisů, ale za jeho zdroje považuje i další vlivy – vlivy pramenící mimo právní systém. Tento přístup je v současnosti převažující, jak ostatně napovídá ustálená judikatura Ústavního soudu, který judikoval, že „*[m]echanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně nebo v důsledku nevdělanosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity,*“ a že „*[i] v českém právním řádu takto platí a je běžně aplikovaná řada obecných právních principů, které nejsou výslovně obsaženy v právních předpisech.*“¹⁶ K přijetí tohoto závěru vedou dva hlavní argumenty. Jsou jimi nemožnost vměstnat veškerý obsah práva do právních textů společně s existencí neurčitých pojmů, které umožňují dospět k rozdílným závěrům i v obdobných situacích a jejichž obsah je zásadně určován mimo systém práva.¹⁷ Při aplikaci práva na konkrétní případy navíc pokaždé dochází k nové formulaci norem a v tomto procesu nutně dojde k promítnutí vývoje a proměn společnosti mající vliv na právo.¹⁸

---

¹³ TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace*, op. cit., s. 35.

¹⁴ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 32.

¹⁵ Nutno podotknout, že tato nedokonalost zákonodárce a jazyka je částečně kompenzována dvojicí zásad. Jmenovitě se jedná o zásadu legální licence a zásadu enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí, stejně tak jako přípustností analogie a dalších argumentů výkladu práva či v extrémních případech volným uvážením soudce.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97 [online]. *Ústavní soud* [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>, obdobně také nález Ústavního soudu ze dne 13. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 50/03, nebo v poslední době nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2023, sp. zn. Pl. ÚS 24/23.

¹⁷ Což však může být i záměrem zákonodárce, výhodou neurčitých pojmů je možnost přizpůsobení obsahu pravidla konkrétnímu případu.

¹⁸ TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace*, op. cit., s. 64, 65.

Jan Tryzna jako druhý důvod otevřenosti práva uvádí charakter práva jako systému. Právo se tak proměňuje jako celek a jedna záměrná změna, např. legislativní, zapříčiní další skrytější změny probíhající jako následek provázanosti práva. Nahlížíme-li na právo jako na systém jak v pojetí práva jako otevřeného systému, tak v pojetí

Normy chování pak čerpají i z jiných zdrojů, například normativních systémů odlišných od toho právního. Takovým normativním systémem jsou typicky právní principy.¹⁹ Pojetí práva jako otevřeného systému tak akceptuje, že právo se neustále mění vlivem externích faktorů, jako jsou společenské a ekonomické změny, technologický pokrok či předchozí zkušenosti se samotným právním systémem.

1.3 Interpretace

Jak bylo popsáno v předchozí části, v pojetí práva jako uzavřeného systému se lze v úplnosti seznámit s obsahem práva přečtením právních předpisů. To ale nutně znamená, že je třeba v první řadě zjistit samotný obsah textu těchto právních předpisů, a to jeho výkladem.

Stejně tak se seznamujeme s obsahem práva i u otevřeného systému práva. V souladu s pojetím práva jako otevřeného systému má na obsah norem vliv neuzavřený soubor elementů, včetně elementů vně samotného právního systému. Od textu právních předpisů v kombinaci s neuzavřenou množinou dalších vlivů se k samotné normě také dostaneme prostřednictvím interpretace, tedy výkladu práva.²⁰

Cílem interpretace je objasnit smysl práva, respektive jeho textu, který vystupuje jako objekt interpretace. Zákodárce má jediný prostředek, kterým může komunikovat svou vůli regulovat nějaké chování, tímto prostředkem je jeho jazykový projev ve formě právních předpisů. Jak již bylo zmíněno, jazyk se často vyznačuje svou sémantickou víceznačností a nejasností. Z toho důvodu se musí smysl ustanovení právních předpisů blíže konkretizovat, aby byl nalezen skutečný obsah použitých pojmů, k čemuž lze dojít výkladem. Interpretace je tedy proces odstraňování sémantických nejasností, provádí se jednotlivými interpretačními metodami, což

---

práva jako uzavřeného systému, není zcela jasné, zda to, že změna jednoho právního předpisu způsobí posun v normě vycházející z jiného právního předpisu, znamená, že zde dochází k vlivu elementů z vnější. V rámci právního systému na sebe jednotlivé normy reagují, což lze zahrnout také pod působení elementů uzavřených v rámci celku. Platí tak v případě, že legislativní změna není považovaná za externí element. Je otázkou, zda by se pak nejednalo až o příliš přísně úzké pojetí uzavřenosti systému.

¹⁹ WEINBERGER, Ota. *Norma a Instituce: úvod do teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 82, 83.

²⁰ Jak upozorňuje Melzer, spojení „interpretace práva“ je terminologicky nepřesné. „Právo je souhrnný pojem pro právní normy a další standardy, tedy výsledky interpretace v podobě pravidel, psaných i nepsaných právních principů a účelů, které jsou s předmětnou úpravou spojeny. Hovořit o interpretaci práva ve výše uvedeném smyslu je nonsens.“ Právo je tedy až výsledným produktem interpretace, přesnější by bylo hovořit o interpretaci právních předpisů. Jedná se však o ustálené slovní spojení, proto bude i nadále používáno v této práci.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, op. cit., s. 45.

jsou „postupy či způsoby objasnění interpretovaného textu, respektive jiného objektu interpretace.“²¹

Aleš Gerloch klasifikuje interpretační metody na standardní a nadstandardní. Každý interpretační postup by v první řadě měl zahrnovat standardní metody výkladu. Mezi ty řadí jazykový výklad, který spočívá v gramatické a sémantické analýze interpretovaného, dále logický výklad, kterému se ve formě argumentů podrobněji věnuje tato práce v podkapitole 5.4.1. (Již na tomto místě lze předznamenat, že argumenty používané při výkladu práva se tradičně řadí pod tzv. logický výklad, nicméně k logice v pravém slova smyslu mají často daleko.) Poslední metodou řazenou mezi standardní metody je výklad systematický, který se zaměřuje na jazykový a logický kontext právního řádu jako celku.

Nad rámec standardních metod existují metody nadstandardní, mezi které se řadí historický výklad, pomocí něhož se právo vykládá z pohledu úmyslu zákonodárce, teleologický výklad, který se zaměřuje na smysl a cíl právní normy v souvislosti s podmínkami, za kterých se má norma aplikovat, a komparativní výklad, který srovnává s právním řádem jiných států, případně také s interpretačními postupy a argumenty mezinárodních soudních institucí.

V českém právním řádu dosud neexistuje jednotná metodologie interpretace práva, toto téma je do určité míry předmětem názorového střetu mezi českými právními akademiky. Aleš Gerloch vychází z názoru, že v první řadě se při výkladu práva má použít standardních metod interpretace a až u nejasného či si protirečícího výsledku je třeba přistoupit na užití nadstandardních interpretačních metod. V souladu s tímto pohledem interpretační závěry o právním textu získané nadstandardními interpretačními metodami nemohou obstát v situaci, kdy jsou ve zjevném rozporu s literou zákona, resp. jiného pramene, a s interpretačními výsledky dosaženými standardními výkladovými metodami. Zastánci tohoto pojetí jsou toho mínění, že v systému kontinentálního práva nemůže nastat situace, která by nebyla na základě právního textu řešitelná. Na druhé straně figuruje názor, jehož představitelem je např. Filip Melzer a dá se shrnout frází „*odpadne-li účel zákona, odpadá zákon sám.*“²² Podle tohoto přístupu pak nelze-li interpretovanému textu přiřadit žádný rozumný smysl, jedná se jen o z vůli zákonodárce a s textem je podle toho třeba naložit.²³ Jan Wintr ve své monografii *Metody a zásady*

---

²¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*, op. cit., s. 144.

²² Lat. *essante ratione legis cessat lex ipsa*.

²³ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, s. 14, 15.

interpretace práva navrhuje rozdělení metod výkladu práva na výklad jazykový, systematický, historický a teleologický. Tímto rozdělením chudším o dvě kategorie však není výběr interpretačních metod oproti Gerlochově metodologii zúžen, argumenty a zásady komparativních a logických výkladových metod jsou podřazeny pod jiné metody, ve většině případech pod metodu teologického výkladu.²⁴ Respektive argument *a contrario* a *per eliminationem* je považován za důsledek zásady vyvození opaku podřazené pod metodu systematického výkladu²⁵ a zbylé zmiňované argumenty *per analogiam*, *a simili*, *a fortiori* a *a reductio ad absurdum* jako součást metody teologického výkladu.²⁶

Způsob, jakým jsou používané figury rozřazeny do jednotlivých výkladových metod, není až tak důležitý vzhledem k tomu, že se jedná jen o rozdílnou systematiku. Ovšem problém nastává při určování pravidel přednosti v situacích, při kterých výkladové závěry pramenící z různých interpretačních metod navzájem kolidují. Pevným bodem v názorových střetech týkajících se metodologie výkladu práva může být praxe v judikatuře českých soudů. Využívány jsou všechny čtyři interpretační metody tak, jak jejich systematiku navrhl Wintr. Interpretace práva nutně musí začít výkladem textu, tedy jazykovým výkladem. Ústavní soud ale také opakovaně judikoval, že jazykový výklad slouží pouze jako prvotní přiblížení se k aplikované normě,²⁷ soudy se nebrání upřednostnit teleologický výklad před výkladem jazykovým. Ten se často opírá o historický výklad s odkazem na důvodovou zprávu zákona či průběh projednání návrhu zákona.²⁸

1.4 Dotváření práva soudy²⁹

V praxi vyvstávají situace, kdy přes jazykovou jasnost právních předpisů soudce jeho ustanovení neaplikuje. Otázkou však je, zda vůbec a v jakých situacích je to v právním státě založeném na dělbě moci přípustný postup.

---

²⁴ Co se týče logického výkladu, tak jej pod teleologický řadí např. i Hlouch v HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Brno, 2007/2008. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra teorie práva. Nebo také Melzer v MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*.

²⁵ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*, op. cit., s. 114, šířeji s. 76-134.

²⁶ Tamtéž, s. 169-227.

²⁷ Např. nález Ústavního soudu ze dne 8. 2. 2011, sp. zn. I. ÚS 2920/09 [online]. *Ústavní soud* [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

²⁸ Tamtéž, s. 246, 247.

²⁹ Je třeba upozornit, že dotváření práva je v procesu jeho aplikace zejména doménou soudů. Jak bylo uvedeno na začátku této kapitoly, aplikace je kvalifikovaná (autoritativní) forma realizace práva, která je uskutečňovaná orgány veřejné moci, což je pojem obsahující vedle soudů také jiné státní orgány či osoby, byla-li jim svěřena působnost v oblasti veřejné správy, typicky se bude jednat o správní úřady. Ty při své činnosti postupují jak v souladu se zákony, tak podzákonými právními předpisy (§ 2 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve

V právním systému České republiky je státní moc rozdělena na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Tvorba práva náleží moci zákonodárné. Z tohoto pohledu je proto na první pohled nepřipustné, aby soudci představující moc soudní do moci zákonodárné zasahovali svým vlastním dotvářením práva v případech, ve kterých to zákonodárce nepředpokládal.³⁰ A takový postup je v rozporu s principem právního státu, demokratickým principem a principem právní jistoty. Aby bylo dotváření práva soudní moci legitimní, musí v jeho prospěch stát jiné principy, které nad těmi právě vyjmenovanými převáží. Podle Melzera jsou takovými principy účelnost, bezrozpornost a rovnost.³¹

Přes jazykovou nerozporuplnost se text právního předpisu může dostat do rozporu s hodnotami, na kterých stojí, což bezpochyby narušuje bezrozpornost právního řádu. Taková rozporuplnost je znakem jeho nejednotnosti a v extrémních případech může narušit i legitimní očekávání adresátů, pro které pravidlo obsažené v předpisu může být překvapující a nečekané.³² Další argument pro soudcovské dotváření práva vychází ze samotné povahy práva jako systému, který poskytuje normy chování, na jejichž základě jsou pak rozhodovány konkrétní právní případy. Zákonodárce má povinnost přijímat předpisy tak, aby přispívaly ke konzistentnosti právního řádu jako celku a odpovídaly jeho hodnotovému zakotvení vyjádřenému zejména v ústavním pořádku. V situaci, kdy na základě zákonodárcem přijatých právních předpisů není možné popsanou úlohu práva plnit, je na soudci, aby se hodnotovým rozporům při rozhodování vyhnul a výjimečně postupoval i *contra legem*. Musí však vzít v potaz záměr zákonodárce a jeho vážení hodnot. Vzniklý rozpor musí dosahovat netolerovatelné intenzity. A pokud není jiná možnost, musí soudce přistoupit k dotváření práva,³³ přičemž se za vymezené situace nejedná o možnost soudu, nýbrž o povinnost. Navíc, jak poukazuje Zdeněk Kühn, chápeme-li právo v širokém pojetí, tedy zahrnující též extralegální standardy, je dotváření práva soudy naopak v souladu s koncepcí právního státu, „*který není založen na formalistické pozitivistické*

---

znění pozdějších předpisů). A v teorii se předpokládá, že regulované vztahy jsou v takových předpisech popsány natolik konkrétně, že text vystihuje právo ve své úplnosti. KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, s. 39.

³⁰ Jako přijatelné se považuje užití analogie u mezer v právu (pokud její použití právo nevyklučuje).

³¹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, op. cit., s. 217.

Princip právního státu a princip právní jistoty jsou zakotveny v čl. 1 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (Ústava), demokratický princip je zakotven v čl. 15 a čl. 18 Ústavy. Principy účelnosti, bezrozpornosti a rovnosti pak vyplývají zejména z čl. 1 odst. 1 Ústavy.

³² Zde je ale nutno myslet na zásadu neznalost práva neomlouvá (lat. *Ignorantia iuris non excusat*).

³³ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, op. cit., s. 217-220.

*doktríně, ale na hodnotovém přístupu k právu (...). Z tohoto důvodu také rozhodování contra legem zdaleka není rozhodováním protiprávním.*³⁴

Ke stejnému závěru, tedy k přijatelnosti soudcovského dotváření práva, došlo plénium Ústavního soudu, když se vyjadřovalo k případům, ve kterých nelze dojít k ústavně konformnímu výkladu právního předpisu jazykovou metodou interpretace: „*Soud přitom není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jenž mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.*“³⁵

Ústavní soud ve svém judikátu nejen potvrdil legitimitu dotváření práva, zároveň nastavil hranice provádění, když uvedl, že konečné rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci. Tento názor je v souladu s teoretickým přístupem ideologie soudcovské aplikace práva v podobě modelu racionální a legální aplikace práva.

Ideologie legální (zákonné) a racionální aplikace práva vychází z těchto na první pohled rozporuplných požadavků na aplikaci práva soudy: soudce musí vyřešit všechny přidělené případy; jeho rozhodnutí musí být založené na objektivním právu obsaženém v právním řádu; rozhodnutí musí být odůvodněné, případně alespoň odůvodnitelné. Soudce tedy musí řešit případy na základě práva, a to i v situaci, kdy případ není právním řádem uspokojivě upraven.³⁶ Zdánlivě neřešitelný rozpor se v duchu ideologie legální a racionální aplikace práva stává řešitelný. Odpovědí je dotváření práva soudci na základě zákonnosti, která však může vést k vícero možným řešením či řešení nenabízí. V takových situacích je na místě druhá hodnota, a to hodnota racionálnosti, nejlepším řešením je tak řešení racionální.

Nutným předpokladem dotváření práva soudem je jistá neurčitost, neúplnost nebo rozporuplnost právní úpravy, kterou nelze vyřešit na základě jazykového základu a výkladu právního předpisu tak, aby nedošlo k hodnotovým rozporům a zároveň byla respektována hierarchická výstavba právního řádu. Přičemž v rámci výkladu se zahrne i výsledek získaný pomocí užití argumentu *a contrario* a argumentu *a silentio legis*. Jen při takových

---

³⁴ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 199.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96 [online]. *Ústavní soud* [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

³⁶ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 244, 245.

nedokonalostech, nazývaných mezery, k němu lze přistoupit. Filip Melzer pak rozeznává dvě kategorie případů uplatnění soudcovského dotváření práva. Prvním je aplikace práva při úplně chybějící právní úpravě pomocí analogie (argument *per analogiam*), druhým případem je aplikace práva proti jasné dikci právního předpisu (tzv. teleologická redukce).³⁷

I zmíněným argumentům, které jsou užívány jak při výkladu práva, tak při jeho dotváření, se věnuje podkapitola 5.4.1.

1.5 Aplikace práva soudy

1.5.1 Subsumpce

Podstatou aplikace práva soudy je podřazení skutkového stavu pod skutkovou podstatu normy.³⁸ V praxi to probíhá zpravidla následujícím způsobem: Soud na základě studia spisového materiálu, případně dalších provedených důvodů, získává informace o skutkovém stavu, tedy o faktických skutečnostech daného případu. Následně takto zjištěný skutkový stav konfrontuje s platným právem a podřadí jej pod příslušnou normu. Tímto způsobem soud případ rozhodne.

Subsumpci neboli podřazení skutkového stavu pod příslušnou normu lze shrnout tímto schématem: „*Pokud právní norma stanovuje, že pro všechny osoby X platí: Pokud nějaká osoba X naplní skutkovou podstatu T, pak by z toho měl pro osobu X vyplývat právní následek R. Z toho lze dovodit, že osoby X_x, které naplnily skutkovou podstatu T, by měly nést následek R.*“³⁹ Jedná se o relativně jednoduchou logickou operaci, při které je zkoumáno, zda pojmy zvláštní (konkrétní skutková podstata) lze podřadit pod pojem obecný (konkrétní norma). Aby tato logická operace mohla být provedena, musí být nejprve zjištěn obsah obecného pojmu, k čemuž dojdeme právní interpretací, jak bylo popsáno výše.⁴⁰

Problém však nastává v situaci, kdy nelze jednoduše rozhodnout, zda je zvláštní pojem podřaditelný pod pojem obecný, či nikoli. Nelze tedy jednoznačně určit, zda lze konkrétní situaci subsumovat pod právní normu. Aplikace práva si pak nevystačí s formálně-logickou operací, ale je vyžadován složitější přístup. Tímto se zabývá anglofonní teorie rozlišování

---

³⁷ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, op. cit., s. 217-220.

³⁸ Tamtéž, s. 6.

³⁹ VALC, Jakub. Metodologie řešení právních případů: subsumpce vs. proporcionalita. *Právník*, 2023, roč. 162, č. 10, s. 965.

⁴⁰ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*, op. cit., s. 7.

jednoduchých a složitých případů práva (*easy cases* a *hard cases*), která je uplatnitelná i v kontinentální právní kultuře.⁴¹

1.5.2 Jednoduché a složité případy

V předchozí podkapitole byl popsán proces aplikace práva pomocí subsumpce. Takto lze řešit případy, u kterých je jednoznačné, pod jakou normu je lze podřadit, a jsou nazývány jednoduchými případy. U nich lze jednoduše odpovědět na otázku, co je po právu, a mohou být vyřešeny mechanickým způsobem. Nutně to neznamená, že řešení vyplývá jen z jazykového výkladu právního předpisu, s ohledem na ostatní výkladové metody, na základě doktríny a úzance však není o správném řešení případu pochyb.

Na rozdíl od toho, u složitých případů aplikace práva vzniká nejistota o správném výkladu práva. Neexistuje exaktní hranice, která by rozdělovala případy na jednoduché a složité, lze však shrnout, že u jednoduchých případů je jejich řešení nekontroverzní a nejsou na místě žádné argumenty, které by takové rozhodnutí zpochybňovaly.⁴² Složité případy jsou typicky ty případy, ve kterých výklad právního předpisu podává jasné řešení konkrétní situace, ale soudce jeho aplikaci na konkrétní případ shledá krajně nevhodnou,⁴³ například z důvodu rozporu mezi textem a hodnotovým ukotvením právního řádu. Dále se jedná o případy bez jakékoli opory v právním řádu (a to ani při možné analogii) připouštějící nanejvýš neúplný, nejednoznačný či rozporuplný výklad, který nelze vyřešit standardními interpretačními metodami.⁴⁴ Řešení kauzy tedy nelze nalézt v pouhém textu předpisu či vyvodit podle jednoduchých logických nebo právně metodologických pravidel a vyžaduje se, aby rozhodující soud v konkrétním případě právo dotvořil.

Jednoduchých, nekontroverzních případů je pravděpodobně valná většina.⁴⁵ Zákonodárce by měl při legislativní činnosti směřovat k tomu, aby právní řád poskytoval jednoznačné řešení co největšího množství případů, kvůli samotné podstaty práva to však není možné u případů všech. Přehled kauz, které se dostanou k soudu, pravděpodobně představuje zkreslený pohled na

---

⁴¹ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 41, 42.

⁴² Tamtéž, s. 44.

⁴³ Tzv. teleologická redukce.

⁴⁴ GALEZA, Dorota. *Hard Cases* [online]. Manchester: University of Manchester [cit. 8. 3. 2024]. Dostupné z: [https://hummedia.manchester.ac.uk/schools/law/main/research/MSLR_Vol2_10\(Galeza\).pdf](https://hummedia.manchester.ac.uk/schools/law/main/research/MSLR_Vol2_10(Galeza).pdf).

Zdeněk Kühn ve svém díle *Aplikace práva ve složitých případech* uvádí systematiku důvodů možných potíží při aplikaci právní normy navrženou Jerzym Wróblewskim: Nejasnost může být sémantická (významová nejasnost textu), systémová (norma je v kontradikci s jinou normou) nebo funkcionalistická (aplikace normy je nepřijatelná). KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 45, 46.

⁴⁵ Tamtéž, s. 43.

poměr jednoduchých a složitých případů v praxi, vzhledem k tomu, že k soudu se častěji dostanou případy, ve kterých není jasné, co je po právu.⁴⁶ A u vrcholných soudů lze stejnou logikou předpokládat ještě větší zastoupení složitých případů.

1.6 Argumentace jako východisko

Jak bylo popsáno výše, při aplikaci práva na konkrétní případy dochází vždy k nové formulaci aplikovatelné normy. V kombinaci s faktem, že právo je chápáno jako otevřený systém, tedy že na systém práva mají vliv i jiné normativní systémy, tak dochází v procesu aplikace práva k promítnutí vývoje a proměn společnosti na jeho obsah. V praxi navíc může docházet k případům, ve kterých se aplikace práva neobejde bez hodnotových soudů ze strany aplikujícího orgánu, v některých z nich pak byla dovozena i přípustnost soudcovského dotváření práva. V takové situaci se rozhodující soud ale stále musí zdržet libovůle a rozhodovat v rámci vytyčených mantinelů. Otázkou pak je, jak v kombinaci s otevřeností práva zajistit legitimitu rozhodování soudní moci.

Východiskem se zdá být řádné odůvodnění rozhodnutí soudu. Jak dovodil Ústavní soud: *„podmínkou řádně vedeného soudního řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny je existence řádného odůvodnění soudem vydaného rozhodnutí, a to nejen z hlediska skutkových, ale i právních; to znamená, že soudní rozhodnutí musí být srozumitelné, v souladu s pravidly logického myšlení zdůvodněno.“*⁴⁷ Ústavní soud zde poukazuje na nutnost řádné argumentace při řešení právních případů.

Důležitá role argumentace však nespočívá pouze v zajištění legitimacy a racionality rozhodnutí soudů. Je stěžejním prostředkem také v procesu nalézání práva. V souladu s diskurzivním pojetím práva lze legitimacy dosáhnout pomocí plurality názorů a argumentů, tímto procesem lze pak výsledné řešení konkrétních případů také nalézt. Následující kapitola se proto bude zabývat právě argumentací.

---

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 119/14 [online]. *Ústavní soud* [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

2 Argumentace

K argumentaci existuje bohatá odborná literatura, problémem však je, že obsah pojmu argumentace je u různých autorů, zejména v závislosti na užívaném jazyce, pojímán s nezanedbatelnými rozdíly. Je proto nezbytné si v první řadě ujasnit, jaký je obsah pojmu argumentace.

2.1 Mnohá pojetí pojmu argumentace

Pojem argumentace je v běžné mluvě poměrně často používaný termín, jehož význam je většinou znám. Proto je překvapivé, jak problematické se zdá formulovat jeho výstižnou definici.

Jedním z hlavních přístupů v současném výzkumu argumentace je tzv. pragma-dialektická teorie.⁴⁸ V rámci té je argumentace definována jako „komplexní komunikační a interakční činnost, zaměřená na řešení názorové neshody mezi mluvčím a adresátem prostřednictvím předložení souboru premis, které se mluvčí zavazuje v případě potřeby obhajovat s cílem učinit sporné stanovisko přijatelným pro racionální, rozumně usuzující osobu.“⁴⁹ Pro argumentaci je tedy charakteristické, alespoň podle pragma-dialektické teorie, že se jedná o souhrn komunikační aktů sdělovaných ve vzájemné interakci alespoň dvou osob s cílem přesvědčit adresáty o přijatelnosti obhajovaného stanoviska. Dalším předpokladem je, že mluvčí je odpovědný za svá vyřčená stanoviska a je připraven je hájit. A v neposlední řadě – adresát je považován za osobu racionální, která na základě této racionality utváří svůj názor.

Marián Zouhar na této definici vnímá jako problematický předpoklad názorové neshody a vymezení cíle. Na podporu svého názoru uvádí příklady situací, ve kterých v žádném případě není cílem učinit sporné stanovisko přijatelným, nýbrž je sledován jiný záměr a aktéři jednájí v perfektní názorové shodě.⁵⁰ Opačný názor ale zastává například Vladimír Svoboda, který na

---

⁴⁸ ZOUHAR, Marián. Pojem Argumentácie a jeho definícia. *Filozofia*, vol. 75, no. 8. www.sav.sk [online]. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=journal-list&part=article_response_page&journal_article_no=23760, s. 616.

⁴⁹ EEMEREN, Frans H. van; GARSSSEN, Bart; KRABBE, Erik C. W.; HENKEMANS, A. Francisca Snoeck; VERHEIJ, Bart; WAGEMANS, Jean H. M. *The Handbook of Argumentation Theory: with 78 Figures and 1 Table*. Dordrecht: Springer, s. 7.

⁵⁰ ZOUHAR, Marián. Pojem Argumentácie a jeho definícia. *Filozofia*, vol. 75, no. 8. www.sav.sk [online]. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=journal-list&part=article_response_page&journal_article_no=23760, s. 619-621.

Ve svém článku Zouhar představuje modelový příklad interakce mezi učitelem a žákem během zkoušení. Učitel žákovi položí otázku, na kterou existuje jedna správná odpověď, a učitel si toto je vědom a tuto odpověď za správnou považuje. V případě, že žák správnou odpověď také zná a při zkoušení ji uvede, může učitel pokračovat

Zouharův článek reagoval. Ten předkládané pojetí shledává až příliš širokým. Svoboda upozorňuje, že je třeba rozlišovat mezi pojmem argumentace v běžné mluvě a při odborné debatě na toto téma. Zatímco v běžné mluvě se argumentace libovolně zaměňuje s uváděním argumentů, v odborné diskuzi nad tímto pojmem tak nelze činit a je třeba rozlišovat mezi argumentací a uváděním argumentů ve prospěch stanoviska. Argumentovat vždy znamená uvádět argumenty, ale opačně to neplatí. Pojem argumentace naplňuje výše uvedenou pragma-dialektickou definici a ve vztahu k uvádění argumentů je pojmem užším.⁵¹

V anglickém jazyce je překlad termínu, tedy „*argumentation*“, velice podobný svému českému protějšku. Stejně je tomu u mnoha dalších evropských jazyků.⁵² Jejich podobnost ale může být zavádějící, sémantický význam tohoto výrazu se totiž v různých jazycích liší. Významové rozdíly jsou zejména nápadné mezi tímto výrazem v angličtině v porovnání s ostatními jazyky (tedy jazyky jinými než jazyk anglický). Prvním rozdílem je, že v ostatních jazycích se jako argumentace označuje jak proces argumentace (předkládání argumentů), tak její výsledek, zatímco v angličtině termín označuje pouze proces. Tento rozdíl spočívá jen ve způsobu, jakým se slovo používá, což lze demonstrovat následujícími příklady. Příklad použití pojmu jako procesu je: „Argumentoval ve prospěch svého práva na soukromý život.“; zatímco příklad použití pojmu jako výsledku může být: „Soud zhodnotil argumentaci žalobce jako slabou.“ Dalším rozdílem je, že v ostatních jazycích se argumentací označuje převážně činnost s konstruktivním úsilím hájit vlastní postoj s cílem přesvědčit druhou stranu o přijatelnosti sporného stanoviska, s důrazem právě na konstruktivnost úsilí. Argumentace je tedy spojována s jakousi soudností a apelem na rozumnost publika, na rozdíl od anglického jazyka, který pod stejný pojem zahrnuje také nekorektní praktiky a negativně nabitou verbální aktivitu. A poslední rozdíl spočívá v tom, že v ostatních jazycích se argumentací většinou myslí důvody předkládané pro obhajobu stanoviska, ale nezahrnuje už samotné obhajované stanovisko.

---

pobídkou, aby žák uvedl argumenty podporující jeho odpověď. Následná argumentace ze strany žáka ale nemá za cíl „učinit sporné stanovisko přijatelným“ a učitele přesvědčit. Oba dva aktéři správnou odpověď znají a navzájem to o sobě vědí, není tedy splněn ani požadavek názorové neshody. Cílem takové výměny je spíše ověření žákových znalostí a schopností.

⁵¹ SVOBODA, Vladimír. O názorových neshodách ohledně definice pojmu argumentace. *Filozofia*, vol. 77, no. 1. www.sav.sk [online]. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=journal-list&part=article_response_page&journal_article_no=27570, s. 52.

⁵² Např. „*argumentation*“ ve francouzštině, „*Argumentation*“ v němčině, „*argumentazione*“ v italštině, „*argumentatie*“ v nizozemštině.

EEMEREN, Frans H. van; GARSSSEN, Bart; KRABBE, Erik C. W.; HENKEMANS, A. Francisca Snoeck; VERHEIJ, Bart; WAGEMANS, Jean H. M. *The Handbook of Argumentation Theory*, s. 3.

Stanovisko a předkládané důvody jsou na sebe sice navázané, ale tvoří oddělené entity, což usnadňuje jejich zkoumání a analýzu jejich vzájemného vztahu.⁵³

I takto by se dal vysvětlit názorový střet mezi Zouharem a Svobodou, každý z nich se přiklání k jiným aspektům definice toho stejného výrazu v různých jazycích.

Úplně opačný pohled nabízí Krzysztof Szymanek. Ve svém terminologickém slovníku staví argumentaci na roveň persuaze, přesvědčování⁵⁴ a definuje ji jako „*vědomé užití znaků a symbolů, zvláště psaného a mluveného slova, obrazu atd. se záměrem ovlivnit něčí přesvědčení, postoje a rozhodnutí: dosažení přijetí nebo aspoň přízně k nabízeným názorům, způsobům jednání, rozhodnutím ovlivňovanou osobou.*“⁵⁵ S výše uvedenými definicemi se Szymanek shoduje v cíli argumentace, kterým je snaha o přijetí předkládaného stanoviska adresátem, což je ale jediný souhlasný prvek. V pojetí argumentace jako persuaze je akcent na přesvědčení za použití jakýchkoli prostředků, tedy forma výroku „účel světlí prostředky“, včetně prostředků používajících prvky intelektuální, morální a emocionální. Persuazivními prostředky je například operování sliby, hrozbami či prosbami.⁵⁶ Oproti definici navržené zástupci pragma-dialektické teorie se Szymankova definice snaží pojmut veškeré formy argumentace, na které lze narazit v běžném společenském životě.

Definic by jistě mohlo být uvedeno ještě spoustu, nejspíš však bez dalšího přínosu. Spíše než shrnutí všech možných pojetí pojmu argumentace, včetně debat nad nimi, bylo cílem demonstrovat neshody, které v pojetí argumentace panují.

2.2 Definice argumentace

Jak bylo demonstrováno v předchozí podkapitole, přestože je pojem argumentace běžně používaným termínem, nad jeho definicí nepanuje napříč odbornou literaturou shoda. Pojetí se různí podle teorie, která argumentaci popisuje.

V obecné rovině lze o argumentaci říci, že je způsobem uvažování, jehož prostřednictvím získáváme, zpracováváme a dále předáváme poznatky o světě. Pro účely této práce je ale nutné formulovat definici argumentace, které se následující text bude držet. Vzhledem k tématu

---

⁵³ Tamtéž, s. 3-5.

⁵⁴ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 48, 241.

⁵⁵ Tamtéž, s. 241.

⁵⁶ Tamtéž.

práce⁵⁷ je příhodnější, aby byla argumentace chápána co možná nejdříveji. To nutně znamená, že na téma je nahlíženo obecněji, na druhou stranu by ale jinak nebylo možné o problematice argumentace pojednávat ve všech podobách, ve kterých se v praktickém (právním) životě projevuje.

Z výše uvedených důvodů je v této práci argumentace pojata obecně, a to jako *proces předkládání důvodů pro určité tvrzení, stanovisko, s cílem přesvědčit adresáta k přijetí takového tvrzení*.

Důraz ve zvolené definici je tedy převážně na zkoumání samotného procesu, který nutně nezahrnuje i obhajované stanovisko, které však má na proces argumentace významný vliv.⁵⁸ Ale stejně jako u ostatních jazyků rozdílných od jazyka anglického (viz výše), v českém jazyce se pojem používá také jako označení výsledku, typicky např. ve slovním spojení „argumentace stěžovatele“⁵⁹ Naopak, shodně s významem termínu v angličtině, zvolená definice neomezuje argumentaci pouze na konstruktivní snahu vyvíjenou za účelem přesvědčení druhé strany výlučně s důrazem na rozum. Vedle toho obsahuje také rétorické přesvědčovací prostředky, včetně nekorektních eristických praktik V tomto směru je tedy shoda se zmíněným pojetím od Szymanka.

Na argumentaci může být nahlíženo buď komunikativně, tedy jako na činnost, při které jsou ony důvody směřující ke stanovisku sdělovány adresátům, ať už ústně či písemně, ale také jako na vnitřní myšlenkový proces odehrávající se bez nutných vnějších projevů – proces usuzování.⁶⁰ Na argumentaci je tedy možné vždy nahlížet jako na probíhající spor o určitý předmět neshody, buď s někým jiným, nebo se sebou samotným.⁶¹ V prvním případě navíc můžeme rozlišit monologickou podobu argumentace, jednosměrné předkládání důvodů, např. při přednášce, a dialogickou podobu jako čistou podobu sporné diskuze, která probíhá obousměrně.⁶²

---

⁵⁷ Na tomto místě je poukazováno zejména na druhou část názvu práce, tedy „korektní a nekorektní způsoby vyvozování závěrů.“

⁵⁸ Zejména vzhledem k tomu, že cílem argumentace je přesvědčení o přijatelnosti tohoto obhajovaného stanoviska.

⁵⁹ Např. v nálezů Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2023, sp. zn. I. ÚS 2482/23 [online]. *Ústavní soud* [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

⁶⁰ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 12-14.

⁶¹ HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*, op. cit., s. 91.

⁶² SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 13.

2.3 Argumentace v právu

Právní argumentace se v základu od té obecné neliší, také se jedná o proces uvádění důvodů pro určitý závěr. Ostatně, většina současných významných filozofických teorií zabývajících se argumentací buď pramení přímo z právní teorie nebo byla aplikována převážně v právní oblasti. Za základní pohledy na tuto oblast lze považovat ten formulovaný Chaïmem Perelmanem, dle kterého je právní argumentace modelem rovným všem dalším argumentacím, a Robertem Alexym, který zastává názor, že právní diskurz je zvláštním příkladem obecného diskurzu.⁶³ Z obou přístupů lze však dovést, že valná většina poznatků vztahujících se k obecné argumentaci je uplatnitelná i v oblasti právní argumentace.

Přesto se zde objevují určitá specifika. Těmi jsou její předmět a cíl. Předmět argumentace v právu je buď v rovině skutkové, tedy spočívající v otázkách zaměřených na zjišťování toho, jak se okolnosti daného případu ve skutečnosti udály, kdo spáchal čin, kde byl spáchán atd., nebo v rovině právní zaměřené na otázku *quid iuris*, tedy co je po právu.⁶⁴ Argumentačním cílem je pak v nejobecnější rovině přijetí tvrzení. Konkrétněji bude záležet na kontextu, ve kterém se argumentace odehrává.⁶⁵ Jiného cíle se budou snažit dosahovat účastníci v soudním řízení,⁶⁶ instituce autoritativně aplikující právo, zákonodárci či právní vědci. Zatímco hlavním cílem účastníků a stran řízení je zejména přesvědčit rozhodující orgán a zvítězit tak spor či dosáhnout subjektivně co nejlepšího výsledku řízení, instituce autoritativně aplikující právo usiluje o nalezení správného rozhodnutí v dané věci, zákonnost, ale také o dosažení a zachování své legitimacy⁶⁷ atd. Také bude záležet na kulturním a historickém kontextu co do obecně přijímaných argumentačních schémat.⁶⁸

2.4 Soudcovská argumentace

Specifickým druhem právní argumentace je argumentace obsažená v rozhodnutí soudů. Soudy jsou orgány autoritativně aplikující právo, jejich výklad právních norem a následná aplikace na konkrétní případy jsou závazné minimálně pro účastníky řízení a v případě soudů vyšších

---

⁶³ BROŽEK, Bartosz; STELMACH, Jerzy. *Methods of Legal Reasoning*. Dordrecht: Springer, 2006, s. 112.

⁶⁴ Lat. *quaestiones facti* a *quaestiones iuris*. Na základě předmětu argumentace pak postupujeme při vyvozování závěrů. V případě *quaestiones facti* postupujeme induktivně, kdežto u *quaestiones iuris* deduktivně.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*, op. cit., s. 149.

⁶⁵ HÖLLANDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace: ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha: Linde nakladatelství, 2003, s. 9.

⁶⁶ *Preponderance of evidence, beyond any reasonable doubt*.

⁶⁷ HÖLLANDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace*, op. cit., s. 9.

⁶⁸ Jak upozorňuje Höllander, v minulosti to byly např. ordály.

HÖLLANDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace*, op. cit., s. 9.

instancí také pro soudy nižšího stupně, které rozhodují v dané věci. Judikatura je navíc také právně relevantním zdrojem, který by soudci měli při řešení kauz užít tak, aby jejich rozhodování bylo koherentní a konzistentní a v souladu s hodnotami právní jistoty, rovnosti a ochrany důvěry v soudcovské rozhodování.⁶⁹

Argumentace soudu obsažená v odůvodnění jeho rozhodnutí má stěžejní roli z pohledu fungování systému práva. *„Dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli. Pakliže v rozhodnutí řádné odůvodnění chybí, je tím dána nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také protiústavnost; nejsou-li totiž zřejmé důvody napadeného rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování.“*⁷⁰

Právo na odůvodnění je zaručeno jako součást práva na spravedlivý proces v Listině základních práv a svobod.⁷¹ I z judikatury Ústavního soudu⁷² vyplývá, že soud má povinnost své rozhodnutí řádně odůvodnit⁷³ a racionálně logickým způsobem se vypořádat s námitkami, které účastníci řízení uplatňují. S uplatňovanou argumentací se musí vypořádat tak, aby bylo snadno odvoditelné jak a proč došel ke svým závěrům.⁷⁴ Důležitou vlastností každého rozhodnutí je jeho přezkoumatelnost, a to jak přezkoumatelnost soudem vyšší instance, tak přezkoumatelnost ve smyslu možnosti seznámit se s důvody daného rozhodnutí adresátem, ale i třetí osobou.

---

⁶⁹ Srov. blíže BOBEK, Michal; KÜHN, Zdeněk. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, *passim*.

⁷⁰ KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 1351.

⁷¹ Hlava V Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku, ve znění pozdějších předpisů (Listina základních práv a svobod).

⁷² Ústavní soud se k tomu vyjadřuje např. v nálezku ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. IV. ÚS 919/14 nebo v usnesení ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 2946/16.

⁷³ Z tohoto pravidla existují v českém právním řádu výjimky, ve kterých není odůvodnění rozhodnutí nutné. Typicky je tomu tak ve správním soudnictví. Podle § 68 odst. 4 zákona č. 500/2004, správní řád, ve znění pozdějších předpisů, nemusí být rozhodnutí prvního stupně odůvodněno, pokud soud prvního stupně všem účastníkům vyhoví v plném rozsahu. Komentářová literatura pak dodává, že *„[s] ohledem na zásadu legitimního očekávání podle § 2 odst. 4 by však bylo třeba i v těchto případech vydané rozhodnutí odůvodnit tehdy, kdy by mělo být rozhodnuto jiným způsobem než v obdobných případech dříve. Pokud by bylo například deset obdobných žádostí, z nichž by bylo devět zamítnuto a desáté bylo v plném rozsahu vyhověno, bylo by třeba odůvodnit (ačkoli by bylo jinak možné aplikovat § 68 odst. 4), proč došlo k odchýlení od dosavadní praxe, která byla opačná. I když to správní řád výslovně neuvádí, měla by být správní rozhodnutí i nadále natolik přesvědčivá, aby posilovala důvěru ve správnost rozhodnutí a vedla k dobrovolnému plnění povinností.“*

JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ, Klára, BOHADLO, David. § 68 [Výroková část, odůvodnění, poučení]. In: JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ, Klára, BOHADLO, David. *Správní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 519, marg. č. 33.

⁷⁴ KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod*, op. cit., s. 1350.

Argumentace soudu obsažená v odůvodnění jeho rozhodnutí „na jednu stranu ztělesňuje autoritativní, institucionální a reálnou povahu práva, vyjádřenou zejména v roli formálních (institucionalizovaných) právních argumentů, na straně druhé je spojena s otevřenou, diskurzivní a do určité míry ideální povahou práva,“⁷⁵ právo totiž nelze aplikovat pouhou subsumpcí (viz podkapitola 2.5 této práce). Ústavní soud pak klade na odůvodnění v případech specifických pro pojetí právního řádu jako otevřeného systému, kdy řešení případu přímo nevyplývá z textu právního předpisu, ještě větší důraz.⁷⁶

2.4.1 Český model soudcovské argumentace

Právní kultury se často liší také ve stylu soudních rozhodnutí, respektive jejich odůvodnění. Při porovnávání je třeba brát v úvahu aspekty, jako jsou způsob formulace rozhodnutí, stupeň rozsáhlosti a podrobnosti odůvodnění, odkazy na jiná soudní rozhodnutí, způsob myšlenkových operací s jednotlivými zdroji atp. Na základě těchto prvků lze modely soudcovské argumentace rozdělit do dvou skupin podle toho, zda praktikují spíše formalistický, nebo antiformalistický postoj k právu.⁷⁷

Český styl soudcovské argumentace tradičně patřil spíše k pojetí formalistickému. Současný stav se ale formalistickému pojetí výrazně vzdaluje, kdy zejména Ústavní soud se opakovaně ve své judikatuře přiklání k nutnosti nepostupovat čistě formalistickým způsobem při soudním rozhodování. V minulosti též kritizoval tzv. přepjatý formalismus, který byl výsledkem slepé aplikace právních předpisů a jehož důsledkem bylo „složitější zdůvodňování zjevné nespravedlnosti.“⁷⁸ V jednoduchých, jasných a nekontroverzních případech převažuje argumentace logickými procesy, proces interpretace a následné aplikace má logický charakter

---

⁷⁵ KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod*, op. cit., s. 346.

⁷⁶ „Pokud právní řešení bez dalšího nevyplývá ze zákonného textu, obecný soud musí v odůvodnění dostatečným způsobem vysvětlit své právní úvahy (...).“

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2016, sp. zn. II.ÚS 2588/16 [online]. *Ústavní soud* [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

⁷⁷ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 347

Formalistický postoj se vyznačuje tím, že interpretace práva je považována za čistě logický proces a jednotlivá interpretační pravidla mají logický charakter. Rozhodnutí v tomto duchu se pak vyznačují svou krátkostí (příkladem jsou typicky velice krátká odůvodnění francouzských soudů) a vyvolávají pocit anonymní osoby soudce, který na daný příklad pouze aplikoval jediný správný výklad práva, který ale existoval již na začátku. Soudce je tedy osobou jednoduše zaměnitelnou za jiného soudce, protože každý z nich musí nutně dojít ke stejnému výsledku. Naopak v právní kultuře, které se přiklání spíše antiformalistickému pojetí práva, jsou rozhodnutí obsáhlejší a obsahují myšlenkové pochody rozhodujícího soudce. Rozhodnutí zde není považováno jako výsledek logických operací, ale jako výsledek soudcovy volby.

KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 347-350.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 1996, sp. zn. III.ÚS 127/96 [online]. *Ústavní soud* [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

a pro každý případ existuje jedno správné řešení. To ale neplatí u složitých případů aplikace práva, kde by mechanická aplikace mohla vést k nespravedlivým závěrům. Soudce v takových případech ve svém rozhodnutí připouští více řešení, považuje jednotlivé argumenty a vysvětluje, proč a jak zvolil konkrétní řešení. Český styl rozhodnutí tak dnes lze charakterizovat jako částečně deduktivní a legalistický a částečně hodnotový a argumentační podle toho, jaký případ soud rozhoduje.⁷⁹

Z povahy věci bude ale druhý styl odůvodnění převažovat hlavně u soudů vyšší instance a Ústavního soudu, ke kterým se dostávají spíše složité případy.

V této práci byla zvolena široká definice argumentace,⁸⁰ otázkou však je, zda jsou všechny praktiky spadající do takové definice vhodné a žádoucí k dosažení argumentačního cíle. Tímto se bude zabývat následující kapitola.

---

⁷⁹ KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech*, op. cit., s. 373.

⁸⁰ Viz podkapitola 3.2 této práce.

3 Korektnost argumentace

V předchozí kapitole byla uvedena definice argumentace, která je v této práci chápána široce. To ovšem neznamená, že se neřídí pravidly vymezujícími její žádoucí podobu. Je ovšem otázkou, na základě čeho se tato žádoucí podoba určuje. Vodítkem by mohlo být vytyčení hlavního účelu argumentace.

V teorii lze odvozovat tři základní přístupy lišící se v pohledu na hlavní účel argumentace. Podle rétorického⁸¹ přístupu je jejím hlavním cílem argumentace přesvědčit protivníky v debatě tak, aby za každou cenu změnili svůj postoj ve věci směrem k názoru jedné strany. V tomto přístupu často účel světi prostředky, zanevřeno proto není ani na manipulativní techniky či předkládání slabých argumentů.

Podle konsensuálního přístupu by také výsledkem argumentace měla být názorová shoda, oproti rétorickému se však liší v tom, že základním předpokladem je upřímné přesvědčení stran o názoru, který ta která strana hájí. U předchozího přístupu to není pravidlem, jedna strana může druhou úspěšně přesvědčit o názoru, kterému sama nevěří. Stále ale ve světle konsensuálního názoru není hlavním účelem nalézt názor správný co do pravdivosti, nýbrž ten, který je schopný obstát v kritické diskuzi tak, že se stane názorem sdíleným všemi.

Až třetí, epistemický přístup klade za cíl samotné poznání pravdy. Hodnocení argumentace pak nemůže pramenit z toho, zda je způsobila přesvědčit ostatní strany, ale na základě toho, zda přispívá k poznání pravdy na základě epistemických důvodů.⁸²

V kontextu práva jsou relevantní všechny z výše popsaných přístupů. V mimosoudním stádiu je typický přístup rétorický, kdy se aktéři snaží přesvědčit ostatní aktéry k přijetí zastávaného postoje bez nějakých omezení. Jakmile se spor již dostane k soudu, rétorický přístup je přítomen společně s přístupem konsensuálním. Účastníci řízení, respektive jejich právní zástupci, se snaží docílit vítězství či co nejlepšího výsledku pro ně samotné. V takové situaci je ale

---

⁸¹ K názvosloví, které používá Tomáš Sobek je třeba komentář. Přístup, který Sobek označuje jako rétorický, je označován jinými autory také jako eristický, přesněji je nutno říct, že rétorický přístup může obsahovat také eristické, tedy nekalé, praktiky, ale rétorice samotné nejsou inherentní.

K Eristice viz například Schopenhauer: „*Eristická dialektika je umění diskutovat, a sice tak diskutovat, aby člověk vždy získal pravdu, tedy per fas et nefas*“ (pozn. p. č. 1: „*právem či neprávem, jakýmkoli přípustným i nepřípustným způsobem*“).

SCHOPENHAUER, Arthur. *Eristická dialektika čili Umění dostati v každé debatě za pravdu*. 2. vydání. Brno: Zvláštní vydání, 1994, s. 9.

⁸² SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 18-21.

rozhodující názor soudu, který diskusi hodnotí kriticky a bere v potaz možnost názoru v korektní diskuzi obstát. Účastníkům tedy jde o to, aby se jejich vlastní názor stal názorem sdílený všem a hlavně, aby o něm byl přesvědčen rozhodující orgán. Když však přijde na argumentaci tohoto rozhodujícího orgánu, částečně je cílem samozřejmě také přesvědčení ostatních účastníků diskurzu, není to ale cílem hlavním. Tím je, zejména u zmiňovaných složitých případů aplikace práva, spíše nalezení pravdy v otázkách skutkových a nalezení co nejlepšího a nejsprávnějšího řešení v otázkách právních, u kterých pravdivost nelze objektivně posuzovat. To samé lze dovodit například např. u právních akademiků, legislativců atd.

Ostatně by se dalo říct, že i česká úprava procesního práva balancuje na pomezí přístupu konsenzuálního a epistemického, což lze demonstrovat na řízení trestním a civilním. V jejich úpravě se objevují jak prvky zásady formální pravdy, tak zásady materiální pravdy. Princip materiální pravdy znamená, že skutkový stav věci může být zjišťován bez formálních překážek, oproti tomu u principu formální pravdy je proces založen na dodržení určitých forem, které udávají výsledek procesu.⁸³ Trestní řízení je ovládáno zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností.⁸⁴ Orgány činné v trestním řízení by měly postupovat tak, aby se jejich zjištění co nejvíce přibližovala objektivní realitě. Standard poznání však není nastaven na zjištění skutkových okolností bez jakýchkoli pochybností, ale na takové zjištění skutkových okolností, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Orgány si totiž nikdy nemohou být stoprocentně jisté tím, jak se věci udály, a lpění na ničem jiném než objektivní pravdě naráží na možnosti lidského poznání a trestní řízení by paralyzovalo.⁸⁵ I v trestním řízení se však objevují prvky formální pravdy, a to s nedávnými novelizacemi⁸⁶ ještě silněji. Novelou byly do trestního řádu zaneseny institut prohlášení viny obžalovaným⁸⁷ a institut upuštění od dokazování⁸⁸, které doplňují dohodu o vině a trestu.⁸⁹ V těchto případech však stále existuje pojistka v podobě respektování zásady zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností, která může

---

⁸³ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 82.

⁸⁴ § 2 odst. 5 zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 33–34.

⁸⁶ Zk. č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů; a některé další zákony.

⁸⁷ § 206c zk. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ § 206d zk. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁹ §§ 175a, 175b zk. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

převážit.⁹⁰ V civilním procesu soud podle § 153 o. s. ř.⁹¹ rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu, v závislosti na tom, zda se jedná o sporné nebo nesporné řízení, se zjišťování skutkového stavu odvíjí z iniciativy účastníků nebo z iniciativy soudu.⁹² Klasickými projevy zásady formální pravdy jsou pak v civilním procesu rozsudek pro uznání,⁹³ také v případě nereagování na tzv. kvalifikovanou výzvu podle § 114b, a rozsudek pro zmeškání.⁹⁴ Řízení je tedy ve většině ovládáno přístupem epistemických, figurují v něm však popsané instituty označované jako prvky formální pravdy, které argumentaci přibližují také přístupu konsensuálnímu, kde je bezpodmínečné poznání pravdy omezeno formálními příčinami. Oba přístupy jsou v soudním řízení přítomny zároveň, argumentací je směřováno ke zjištění pravdy, alespoň do možné míry. Zejména u rozsudků pak soud usiluje o takovou formu, aby jeho rozhodnutí bylo přijato všemi, a to mj. cestou pečlivého odůvodnění svého rozhodnutí.

Aby mohly být nalezeny obecné zásady určující korektnost argumentace, je tedy třeba najít hodnoty sdílené oběma převažujícími přístupy k argumentaci. Jak již bylo řečeno, při zjišťování pravdy jsme omezeni hranicemi lidského vědění a poznání. Aby věc mohla být vyřešena, je často třeba přistoupit k racionalitě jako východisku. Stejně tak u rétorického přístupu, nejlépe lze uspět s obhajovaným stanoviskem, když je argumentace založena na racionalitě.

Jak bylo uvedeno v podkapitole 3.2, zásadním rozdílem mezi různými pojetí argumentace je důraz na rozum a racionalitu přesvědčovaného adresáta. Jedná se o důležitý aspekt i v případě, že je za argumentaci považován také proces přesvědčování používající taktiky útočící na adresáta nikoli tedy na základě rozumu. Racionalita totiž tvoří dělicí čáru mezi korektní a nekorektní argumentací. Korektní argumentace míří na adresáta jako na racionálně uvažující osobu. Jejím cílem není využít všech dostupných prostředků, kterými lze docílit přesvědčení adresáta, ale demonstrovat adresátovi přijatelnost stanoviska v mezích sdílených kritérií

---

⁹⁰ MULÁK, Jiří; PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. Na základní zásady trestního řízení. In: *advokatnidenik.cz* [online]. Praha: Česká advokátní komora. 5. 12. 2021. [cit. 2. 12. 2023]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/12/05/dopady-novely-trestniho-radu-provedene-zakonom-c-333-2020-sb-na-zakladni-zasady-trestniho-rizeni/>.

⁹¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² HRNČIŘÍK, Vít. § 153 [Zjištěný skutkový stav jako základ rozhodnutí, vázanost návrhem]. In: SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

⁹³ § 153a zk. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ § 153b zk. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

založených na rozumu spíše než na emocích.⁹⁵ Následující podkapitola dále rozvíjí, jak je na racionalitu v tomto kontextu nahlíženo.

3.1 Racionalita

V obecném slova smyslu racionalita představuje „rozumné uvažování, rozhodování a chování,“⁹⁶ označují se tak výsledky pokládáné za přiměřené, akceptovatelné a užitečné. Racionalitu nelze zaměňovat s pravdivostí, přestože v mnoha případech budou prostředky přijímané jako racionální také pravdivé – není to nutností a mohou být stejně tak nepravdivé, ale stále racionální. Racionalita je měřítko odlišné od pravdivosti. Opakem je iracionalita, což označuje jednání nezakládající se na rozumu a vznikající ze soustavného myšlenkového zkreslení.⁹⁷ Iracionální jednání se vyznačuje svou spontánností, emotivností, rozporuplností a chybějícím respektem k faktům a logice.⁹⁸

V úzkém slova smyslu se racionalita rovná formální logické platnosti.⁹⁹ „Formální logika zkoumá formální aspekty odvozování závěrů z premis, založené na vztahu logického vyplývání.“¹⁰⁰ Z takového pohledu racionality je pak za racionální považování každá argumentace, která respektuje tato pravidla vyplývání. Každý argumentační řetězec vycházející deduktivním způsobem od premis k závěru je tedy racionální.

Jak ale poukazuje Aarnio, logická platnost tvoří pouze jednu stránku racionality. Již bylo zmíněno, že argumentace je také komunikativní činností,¹⁰¹ z povahy věci je tedy součástí diskurzu a jsou na ni kladena pravidla z toho vyplývající. V jejím širším pojetí pramení pojetí racionality ze společnosti. Pojmy racionální či rozumný jsou v běžné řeči standardně používány

---

⁹⁵ Což však neznamená, že emoce v argumentaci nemají hrát žádnou roli, a to neplatí ani o argumentaci v právu. Ostatně, v právu je množství institutů, které s emocemi záměrně operují. Příkladem může být institut účinné lítosti podle § 33 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje, že za daných podmínek lze zaniká trestní odpovědnost za vyjmenované trestné činy. Další projevech emocí v právu by mohl být také institut osvobození od soudních poplatků podle § 138 zákona č 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, díky kterého může být účastník řízení osvobozen od soudních poplatků, odůvodňují-li to jeho poměry. Navíc nelze ani opomenout, že lidé operují na základě emocí často podvědomě.

⁹⁶ DRTIKOLOVÁ, Jana; KOUKOLÍK František. *Život s deprivanty II. Základy stupidologie*. Praha: Galén, 2002, s. 16.

⁹⁷ Tamtéž, s. 86.

⁹⁸ HEŘT, Jiří. Racionalita. In: sisyfos.cz [online]. Praha: Český klub skeptiků Sisyfos 3. 5. 2008. [cit. 2. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.sisyfos.cz/clanek/819-racio-i-i-nalita>.

⁹⁹ AARNIO, Aulis. *The Rational as Reasonable: A Treatise on Legal Justification*. Dordrecht: D. Riedel Publishing Company, 1987, s. 189.

¹⁰⁰ KNAPP, Viktor; GERLOCH, Aleš. *Logika v právním myšlení*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 17.

¹⁰¹ V podkapitole 3.2 této práce je u definice pojmu argumentace uvedeno, že lze na argumentaci nahlížet jako na komunikační činnost, při které jsou adresátům sdělovány důvody směřující k přijetí stanoviska, lze na ni nahlížet ale také jako na vnitřní myšlenkový proces bez vnějších projevů.

bez toho, aniž by nutně směřovaly k pravidlům formální logiky, pojmenovávají takové jednání, které přispívá k úspěšnému fungování lidské komunikace a sociálního života. Racionalita v širším smyslu slova pramení z kulturního prostředí, ve kterém postupně vznikly předpoklady k jeho chodu, jako jsou například konzistentnost a koherence komunikace. Tyto předpoklady tvoří neurčitou množinu, hlavní ale je, že společností jsou tyto předpoklady obecně uznávány jako ukazatele racionality.¹⁰² To ale neznamená, že se jimi lidé v běžném životě bez výjimky řídí, jedná se spíše o ideál, standard, pomocí kterého lze vážít komunikační situace, respektive v tomto případě právě korektnost argumentace.

3.2 Přesvědčivost argumentace

Ani racionální, tedy korektní, argumentace však není zárukou přijatelnosti stanoviska, které tato argumentace obhajuje, v ideálním případě totiž korektně argumentují všichni účastníci a korektnost argumentace je tak spíše základním východiskem. Je otázkou, kdy lze závěr, v jehož prospěch je argumentace vedena, považovat za dostatečně odůvodněný. Jak píše Lukáš Hlouch, posouzení odpovědi na tuto otázku záleží vždy na okolnostech konkrétní situace (konkrétního argumentačního řetězce, účastnících, předmětu a cíle, který je sledován). Pro odůvodnění závěru může být uváděn nekonečný počet argumentačních tvrzení, což však není z praktického pohledu přijatelné ani reálné. Právní praxe tak spojuje dostatečnou odůvodněnost se srozumitelností, přesvědčivostí a přezkoumatelností právní argumentace.¹⁰³

3.2.1 Argumentační techniky

Argumentační techniky, nebo také argumentační figury, jsou „určité postupy, které jsou užívány argumentujícími účastníky v závislosti na předmětu a osobách účastníků“¹⁰⁴ Fungují jako nástroje používané k přesvědčení adresátů argumentace o správnosti a přijatelnosti obhajovaného stanoviska. Tyto techniky jsou v praxi využívány v kombinaci, zejména v závislosti na cíli argumentace a charakteru adresáta, jak to vyžaduje úspěšná přesvědčivá argumentace. Lze rozdělovat mezi rétorickými, pragmatickými a topickými figurami.

Rétorické figury kladou důraz na formu argumentace spíše než na její obsah. Jejich cílem je působit na subjektivní a podvědomé vnímání adresáta, což činí prostřednictvím taktik jako je například opakování nebo postupné zdůrazňování určitého výrazu.¹⁰⁵ Větší roli hrají

---

¹⁰² AARNIO, Aulis. *The Rational as Reasonable*, op. cit., s. 194, 195.

¹⁰³ HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*, op. cit., s. 107.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 109.

¹⁰⁵ Tamtéž.

nepochybně v mluveném projevu, oproti tomu psanému, který má v tuzemském právním prostředí hlavní význam. Nějaké příklady jejich uplatnění v psaném textu však lze nalézt, za rétorickou figuru by se například dalo považovat konzistentní označování účastníků řízení jejich jmény, případně názvy, na místo ustáleného pojmenování podle procesních pozic jako je „žalobce“, „žalovaný“ se záměrem jejich polidštění.¹⁰⁶ Většinu rétorických figur uplatnitelných v psaném projevu však lze přiřadit také k další skupině argumentačních figur, a to k figurám pragmatickým.

Pragmatické argumentační figury představují možné způsoby, jak vést argumentaci tak, aby použité argumenty vytvářely ve vzájemné souvislosti koherentní celek. Cílem by měla být v první řadě srozumitelnost, kterou lze ovlivnit zejména způsobem jazykového vyjádření, a dobrá orientace v argumentačním řetězci spočívající ve vnitřní koherenci argumentace.¹⁰⁷

Posledním druhem figur jsou figury topické. Topoi lze považovat za možné hlediska, která slouží jako argumenty pro obhajované stanovisko. Právo se uplatňuje především v konkrétních případech, které mají svou skutkovou a právní rovinu, jež tvoří obsah argumentace. Topické figury pak pomáhají v porozumění a interpretaci právních případů. Hrají klíčovou roli v procesu aplikace práva, zejména při objasňování skutkového stavu.¹⁰⁸

Veškerá argumentace je tvořena předkládanými důvody pro určitý závěr, tvoří ji tedy jednotlivé argumenty. K řešení každého problému, které je nacházeno argumentací, lze nalézt množství různých argumentů. Většina z nich je použitelná pro více variant řešení a žádný z argumentů nelze předem zaručeně označit jako správný, stejně tak jako u dostatečné odůvodnitelnosti argumentace totiž i síla argumentu závisí na specifikách konkrétní situace, konkrétního případu.¹⁰⁹ K dalšímu zkoumání argumentace, její korektnosti a případně také přesvědčivosti je třeba se zaměřit právě na samotné argumenty, které ji tvoří. Těm se věnuje následující kapitola.

---

¹⁰⁶ GARNER, Bryan Andrew. *Legal Writing in Plain English: A Text with Exercises*. Chicago: The University of Chicago Press, 2001, s. 44.

¹⁰⁷ I zde lze odkázat na doporučení Garnera, například: vyhnout se právnímu žargonu, používat plnovýznamová slovesa, nepoužívat dlouhá větná spojení, nezahlcovat text zkratkami, každý odstavec začít tzv. tématickou větou, vytvořit návaznost mezi odstavci atd.

GARNER, Bryan A. *Legal Writing in Plain English*, op. cit.

¹⁰⁸ HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*, op. cit., s. 109-113.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 106.

4 Argument

Při argumentaci se využívá struktur zvaných argumenty. Argument lze definovat jako jazykovou výpověď, v rámci které jsou předkládána tvrzení směřující k danému závěru. Pojem vychází z latinského *argumentum*, což v překladu znamená důkaz či důvod.¹¹⁰ Argument tedy předkládá důvody, respektive důkazy, k podpoře určitého stanoviska.¹¹¹

Argumenty jsou prostředkem komunikace, je ale nutné je odlišit od ostatních mluvních aktů využívaných při komunikaci. Mluvním aktem se rozumí „*jednovětná sdělení, buď větou jednoduchou, nebo prostřednictvím útvarů souvětých ... Např. jednovětné sdělení ‚Petr má kolo‘ je mluvním aktem, ale ne argumentem.*“¹¹² Ne všechny mluvní akty tedy lze považovat za argumenty, často se jedná o pouhá tvrzení nesměřující k žádnému podporovanému závěru. Zároveň ale platí, že ne všechny argumenty jsou mluvními akty, argument může být součástí delších projevů, kde teprve několik mluvních aktů na sebe navazujících tvoří jeden argument.¹¹³ Navíc lze teoreticky za argument považovat i strukturu, která není použita v samotné komunikaci, respektive argumentaci. Postačující je potenciál, že k takovému účelu může být použita.¹¹⁴ V tomto kontextu je argument samostatně stojící entitou nezávislou na kontextu, ve kterém je, či může, být použita. Častěji se ale argumenty zkoumají spíše zasazené do kontextu určité komunikační situace, protože tak lze o použitém argumentu získat hodnotné informace pro jeho zkoumání.

Argument je specifický právě svou strukturou, na základě které jej lze rozpoznat. Aby se jednalo o argument, musí být obsaženy dvě základní části – premisy a závěr.

4.1 Struktura argumentu

Jak bylo uvedeno výše, o argument se jedná, když jsou na podporu určitého názoru předkládána tvrzení, výroky, které se označují jako premisy, podporující jiné tvrzení, tedy závěr. Jedná se tedy o skupinu tvrzení, ve které je jedno tvrzení, závěr, podporováno ostatními tvrzeními,

---

¹¹⁰ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace*, op. cit., s. 40.

¹¹¹ V této práci je argument pojímán jako jazyková výpověď, v užším pojetí se argument v logice označuje jako logická inference, která může být předložena v grafické podobě.

SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace*, op. cit., s. 40.

¹¹² ŠVANDOVÁ, Blažena. *Argumenty a logika*. In: JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, s. 103.

¹¹³ Tamtéž, s. 103, 104

Více k teorii řečových aktů např. AUSTIN, John Langshaw. *How to Do Things with Words*, Oxford: Oxford University Press, 1976.

¹¹⁴ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 11.

premisami.¹¹⁵ Jako součást struktury argumentu se někdy označují také indikátory premis jako jsou např. „protože“, „jelikož“, „vzhledem k tomu, že“, „z důvodu“, „aby“ a indikátory závěru jako jsou např. „proto tedy“, „a proto“, „takže“, „z toho vyplývá“,¹¹⁶ které pojí jednotlivé části argumentu v jeden celek a zároveň signalizují, že se o argument jedná. Tyto výrazy ale nejsou vždy nutně obsaženy.

Ne u všech argumentů je ale jejich struktura takto jednoznačná, pouze u tzv. jednoduchých argumentů každá z premis směřuje ke zdůvodnění závěru. A to ať už se jedná o případ tzv. společného zdůvodnění, při kterém jsou k vyvození závěru nutné všechny uvedené premisy společně, nebo o tzv. samostatné zdůvodnění, kde každá jednotlivá premisa samostatně směřuje k vyvození toho samého závěru. Na rozdíl od argumentů jednoduchých slouží u argumentů složených některé premisy jako jacísi prostředníci ke zdůvodnění dalších premis. U takových argumentů některé premisy pouze vyvozují další premisy, které teprve vedou k závěru.¹¹⁷

Navíc jsou běžně při argumentaci některé premisy nebo závěr zamlčeny. Často se neuvádí obecně známé skutečnosti, skutečnosti samy sebou se rozumějící, či je zamlčení součástí strategie řečníka.

---

¹¹⁵ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace*, op. cit., s. 40.

¹¹⁶ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 11.

¹¹⁷ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace*, op. cit., s. 44-47.

Szymanek jako příklad společného zdůvodnění u jednoduchého argumentu uvádí:

„(P₁) Každý inženýr umí matematiku.

(P₂) Jan je inženýrem.

(Z) tedy: Jan umí matematiku.“

jako příklad samostatného zdůvodnění u jednoduchého argumentu:

„(P₁) Jan je pohledný.

(P₂) Jan solidně vydělává.

(P₃) Jan je slušný.

(Z) tedy: Jan je vhodným manželem pro Máňu.“

a konečně jako příklad složitého argumentu uvádí následující příklad:

„(P₁) Statistiky zločinnosti v zemích, v nichž je vynášen a vykonáván trest smrti, podávají dostatečný důkaz, že tento trest nemá vliv na počet zločinů, za něž hrozí.

(P₂) Vrahové vůbec neberou na vědomí možnost, že budou dopadeni a odsouzeni.

(P₃) Zavedení trestu smrti v naší zemi nesníží zločinnost.

(P₄) Trest, jehož hrozba nezpůsobí snížení počtu zločinů, je zbytečný

(Z) Neměli bychom zavádět trest smrti do trestního kodexu.“

Argument je často obsažen jako součást celé argumentační výpovědi, která kromě základních částí argumentu, kterými jsou premisy a závěr, případně také indikátory, obsahuje také:

- počáteční úvahy vymezující blíže předmět argumentace
- vysvětlení
- připomenutí známých faktů
- prvky mající za cíl působit na adresáta argumentu (např. vyvolat emoce)
- popisy vnitřních stavů řečníka.¹¹⁸

Uvedený seznam pravděpodobně neobsahuje úplný výčet všech částí, které se mohou v argumentační výpovědi objevit, stejně tak, jako se uvedené části nemusejí objevit vůbec či v uvedeném pořadí. Cílem je ale poukázat na to, že argument se v komunikačních situacích málokdy objevuje samostatně a pro jeho identifikaci je třeba do ostatních částí argumentační výpovědi rozeznat.

Argumenty se tedy v praxi málokdy objevují v „čisté“ podobě premis a závěru, jejich struktura může být složitá, některé části zamlčeny a často obsahují také jiné části. Pro jejich další zkoumání a hodnocení je proto důležitým prvním krokem samotná identifikace argumentu.

4.2 Dedukce a indukce

Myslitelé již od Aristotela¹¹⁹ přicházeli s různým dělením argumentů podle rozličných charakteristik. Jedno ze základních dělení rozděluje argumenty deduktivní a induktivní.

Obecně jsou indukce a dedukce jak způsobem úsudku, tak metodou poznání. V aristotelské logice se za deduktivní považuje uvažování od obecného k jedinečnému. A naopak, uvažování od jedinečného k obecnému je uvažováním induktivním.¹²⁰ Přeneseně pak to samé platí i argumentů.

Deduktivní vyvozování tvoří základní prvek racionálního uvažování a spočívá v logickém vyplývání mezi výroky, respektive v logickém vyplývání mezi premisami a závěrem v případě deduktivních argumentů. Deduktivní argumenty označujeme za platné, pokud závěr přímo vyplývá z premis, spočívají tedy na nevyhnutelnosti závěru. A platí tak, že pokud jsou premisy

---

¹¹⁸ Tamtéž, s. 40.

¹¹⁹ HURLEY, Patrick Jay. *A concise introduction to logic*. 12. vydání. Stamford: Carnegie Learning, 2015, s. 5.

¹²⁰ KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 72-75.

pravdivé, závěr také nutně musí být pravdivý a není možná situace, kdy při dodržení pravidel logického vyplývání jsou premisy pravdivé a závěr nepravdivý.¹²¹ Příkladem deduktivně platného argumentu je:

Všichni advokáti jsou právníci.

Petr je advokát

Tedy: Petr je právník

Deduktivní argumenty můžeme označit také jako formálně platné. Argument je formálně platný, v případě, že existuje formální vzor, který má takovou vlastnost, že kdykoli jsou pravdivé premisy, platí, že je pravdivý také závěr.¹²² Hodnota deduktivní platnosti tedy spočívá v jistotě.¹²³ Jak ale upozorňuje Sobek, neznamená to, že deduktivní platnost vytváří jistotu závěru, nýbrž to, že je zachována jistota směrem od premis k závěru. Je tedy nutné upřesnit, že „závěr deduktivního argumentu musí být tak jistý, jako jsou jisté jeho premisy.“¹²⁴

Přestože dedukcí zásadně nepřicházíme s novými informacemi, které nejsou již obsaženy v premisách, má v právním prostředí zásadní roli. Je používána pokaždé, když dochází k podřazení skutkového stavu pod právní pravidla, což tvoří podstatu aplikace práva u jednoduchých případů, jak bylo popsáno v podkapitole 2.5 této práce.

Na rozdíl od argumentů deduktivních stojí induktivní argumenty na pouhé pravděpodobnosti závěru. To také znamená, že v závěru mohou být obsaženy i jiné informace než ty, které se nacházejí v premisách.

V moderní logice již indukce není chápána jen jako způsob uvažování od jedinečného k obecnému, ale má mnohem širší význam. Induktivním argumentem lze argumentovat také od jedné podtřídy k jiné podtřídě, což má velký význam v právním prostředí, jedná se totiž o analogii¹²⁵. Dále se induktivně uvažuje z následku na příčinu, s čímž se opět v právním prostředí setkáváme – např. z pohozených kleští a ulomeného zámku nalezených na místě činu

---

¹²¹ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 23.

¹²² ŠVANDOVÁ, Blažena. *Argumenty a logika*. In: JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol. *Argumentace a umění komunikovat*, op. cit., s. 110.

¹²³ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 23.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ K analogii více v kapitole 5.4.1.2 této práce.

lze usuzovat, že došlo ke vniknutí do uzamčeného prostoru nedovoleným překonáním uzamčení.¹²⁶

U deduktivních a induktivních argumentů pak z povahy věci zkoumáme odlišná kritéria. Zatímco u těch deduktivních na základě otázky, zda závěr argumentu vyplývá z jeho premis, hodnotíme platnost (pokud je odpověď na otázku kladná) a neplatnost (pokud je odpověď záporná). A v případě, že premisy podporují závěr, pak hodnotíme pravdivost samotných premis. Protože pravdivost premis nutně určuje pravdivost závěru, posuzujeme podle nich kritérium napadnutelnosti.

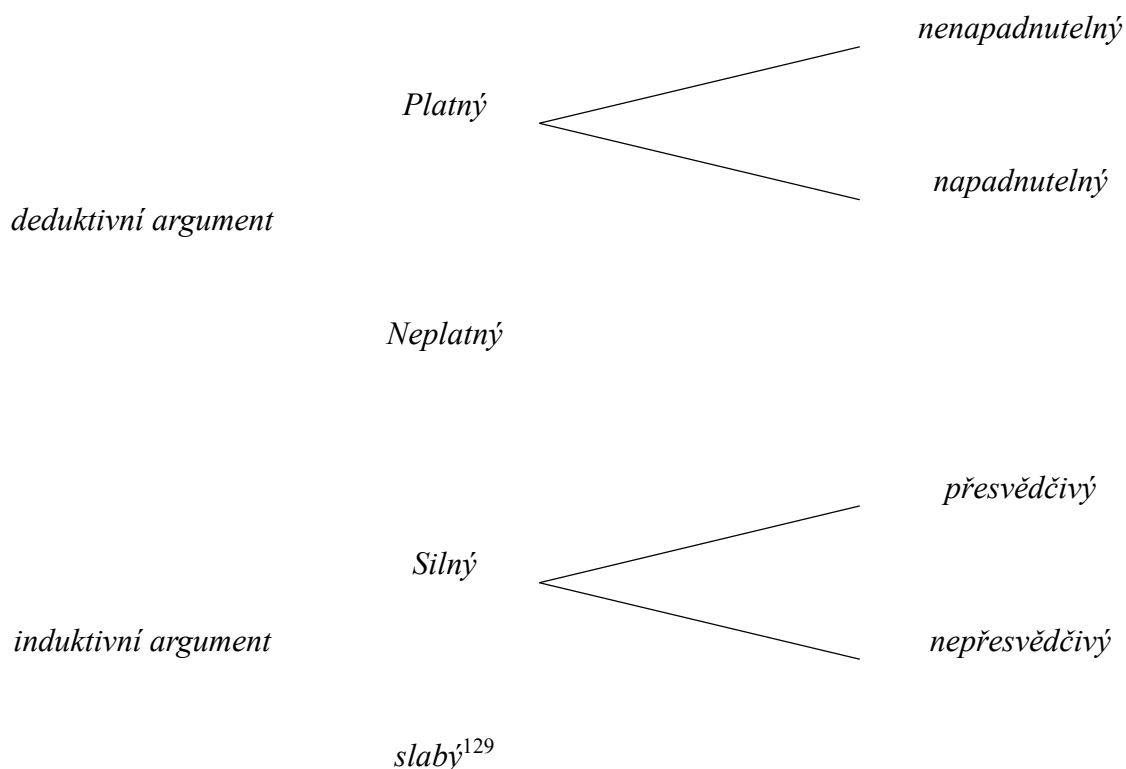
Na rozdíl od toho u induktivních argumentů jsou informace obsažené v premisách argumentem rozšířeny, jsou tzv. informačně kreativní¹²⁷. Nehodnotíme proto jejich platnost, jako je tomu u deduktivních argumentů, ale jejich sílu podle toho, zda je závěr vyplývající z premis pravděpodobný, či nikoliv. Následně hodnotíme správnost premis, na jejímž základě dělíme induktivní argumenty podle přesvědčivosti.¹²⁸

---

¹²⁶ KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*, op. cit., s. 72-73.

¹²⁷ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 25.

¹²⁸ HURLEY, Patrick Jay. *A concise introduction to logic*, op. cit., s. 53.

4.3 Hodnocení argumentů

Jak bylo přibliženo v předchozí části, deduktivní a induktivní argumenty hodnotíme na základě rozdílných kritérií.

Deduktivním, tedy logicky platným argumentům, se věnovala předchozí podkapitola týkající se deduktivnímu argumentu. Jak již bylo uvedeno, deduktivní argument považujeme za platný, pokud jsou dodržena pravidla logického vyplývání přenášející pravdu z premis argumentu do jeho závěru. Zároveň je pro nenapadnutelnost argumentu nutné, aby všechny premisy byly pravdivé, jen tak lze dojít k pravdivému závěru.

Akceptovatelnost u induktivních argumentů pak popisuje na několika příkladech induktivních argumentů.

---

¹²⁹ ŠVANDOVÁ, Blažena. *Argumenty a logika*. In: JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol. *Argumentace a umění komunikovat*, op. cit., s. 151, 152.

Neúplně induktivní argument pomocí příkladu buďto z určitého počtu příkladů zobecňuje na další příklady stejného druhu nebo na všechny příklady daného oboru. Aby mohl být argument pomocí příkladu akceptovatelný, je třeba při usuzování dodržet následující pravidla:

- Uvádět co nejvíce příkladů.
- Dbát na to, aby uvedené příklady byly reprezentativní.
- Pouze jeden příklad nestačí.
- Je nutné cílevědomě vyhledávat protipříklady.
- U statistik uvádět základní údaje, kterými jsou vedle procent i celkový počet příkladů, a dbát na reprezentativnost vzorku u neúplných statistických šetření.

Z uvedených pravidel vyplývá, že argument pomocí příkladu může být použit v situaci, kdy se co nejvíce podobá úplné indukci.

Neúplně induktivní argumenty z analogie se od těch pomocí příkladu liší v tom, že je uveden pouze jeden příklad, který je ale velice podoben tomu, o němž se něco dokazuje. A platí zde pravidlo, že příklad, který je pro analogii použitý, musí být relevantní pro to, co se dokazuje. Argumentům z analogie se blíže věnuje podkapitola 5.4.1.2 této práce.

U neúplných induktivních argumentů o příčině se usuzuje příčinná souvislost ze současného výskytu různých jevů. Pravidla pro použití argumentu o příčině jsou:

- Prošetřit, zda současný výskyt jevů neznámá pouze časovou shodu.
- Vysvětlit, jak příčina vede k následku.
- Prošetřit, kterým směrem příčina působí a zda se jevy neovlivňují navzájem.
- Prošetřit, zda současně se vyskytující jevy nemají společnou příčinu, která je způsobuje všechny.
- Uvést nejpravděpodobnější a nejpřirozenější příčinu jevu.

Deduktivní a induktivní argumenty jsou pouze jedno z mnoha možných dělení argumentů. Při argumentaci je na výběr z široké palety argumentů a ne všechny ale lze považovat za korektní. Od dobrých, správných a průkazných argumentů se odlišují ty chybné, klamné, zdánlivé či úskočné.

První skupina argumentů je sestavována podle určitých pravidel, která se týkají buď všech argumentů obecně nebo se liší typem argumentu. Švandová za pravidla důležitá pro všechny argumenty:

- Neužívat předpojatý a emocionálně zabarvený jazyk.
- Vyjadřovat se jednoznačně.
- Explicitně vyjadřovat to, co by zůstalo zamlčeno či nevysloveno.¹³⁰

Zároveň ale to, zda je argument korektní či nekorektní záleží do určité míry na kontextu, ve kterém je použit. Specifickým kontextem je i právní argumentace, odlišná od té obecné. Některé argumenty jsou považovány za neakceptovatelné, když jsou použity v právní argumentaci, přestože v jiných kontextech jsou akceptovatelné. A naopak, existují argumenty, které jsou běžně považovány za akceptovatelné naopak v právním kontextu, ale v ostatních jsou považovány za nesprávné, což je příklad argumentů z autority. Příkladem argumentu, jehož akceptovatelnost silně záleží na

Nezáleží tedy jen na specifických pravidlech pro specifické typy argumentů, tato pravidla a korektní užití argumentu se liší také podle kontextu, ve kterém jsou argumenty užity.¹³¹

4.4 Typologie argumentů

Typologie argumentů na základě dedukce a indukce popsána Blažkovou je pouze jeden z mnoha možných způsobů jejich dělení. Tato podkapitola se volně inspiruje, s několika doplňujícími změnami a poznámkami, dělením Urbanové, Večery a Hungra¹³² a na základě jimi představené systematiky se postupně věnuje jednotlivým argumentům do větší hloubky. V práci byla zvolena právě tato systematika z toho důvodu, že reflektuje používání argumentů ve specifickém právním prostředí. Je ale nutné podotknout, že jakákoliv systematika slouží pouze k lepšímu pochopení a orientaci v rámci výkladu, nemá zásadní vliv na samotný popis jednotlivých argumentů. Jednotlivé systematiky jsou tak zaměnitelné.

4.4.1 Argumenty používané při výkladu práva

K samotnému názvu této podkapitoly je třeba krátký komentář. Jak vyplývá z uvedeného názvu, podkapitola se věnuje argumentům, které jsou využívány při výkladu práva. V literatuře se u těchto argumentů objevují také dvě paralelní pojmenování, a to „zvláštní právní argumenty“ či „zvláštní argumenty právní logiky“¹³³ odkazující na logický způsob výkladu. Co

---

¹³¹ BUSTAMANTE, Thomas; DAHLMAN, Christian. *Argument Types and Fallacies in Legal Argumentation*. Cham: Springer, 2015, s. xi.

¹³² URBANOVÁ, Martina; VEČEŘA, Miloš; HUNGR, Pavel. *Základy rétoriky pro právníky*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 77-80.

¹³³ Např. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*, op. cit., s. 50.

se týče prvního pojmenování, na jeho nepřesnost poukazuje Sobek¹³⁴ ve své monografii s tím, že na právních argumentech není mnoho specificky právního. Jedná se o argumenty obecně používané jak v běžné komunikaci, tak ve vědě, které jsou užity v kontextu práva. Obsahují specificky právní obsah, ale jejich forma specificky právní není. Podobně tak u druhého používané pojmenování „zvláštní argumenty právní logiky“ je problematické slovní spojení „právní logika“. V literatuře bylo již opakovaně komentováno, že se mnoho z argumentů používaných v právním kontextu nemá základ spočívající v logice, ale jsou spíše rétorického charakteru.¹³⁵

4.4.1.1 Vylučovací argumenty

Tato podkapitola pojednává o třech druzích vylučovacích argumentů: argumentu *a contrario*, argumentu *per eliminationem* a argumentu *a silentio legis*.

- **Argument *a contrario* (důkaz opaku)**

Podstatou argumentu *a contrario* je, že pokud právní norma stanovuje, že se vztahuje pouze na určité subjekty, které se nacházejí v určité situaci, pak se právě na základě argumentu *a contrario* nevztahuje na subjekty v takové situaci se nenacházející, jestliže neexistuje jiná norma, která by tak stanovila.¹³⁶

Často uváděným příkladem je pravidlo: *Do parku platí zákaz vstupu se psy*. Na základě argumentu *a contrario* by pak platilo, že s jinými zvířaty, např. ochočenými prasaty, hyenami a podobně je vstup do parku povolen.

A contrario totiž vychází z předpokladu, že zákonodárce zvážil veškeré eventuality a záměrně některé z nich neuvedl. Z takového předpokladu lze usuzovat, že na to, co není uvedeno, se daná situace nevztahuje. Jak ale poukazuje Jansen¹³⁷, zákonodárce si jednoduše nemusel všechny eventuality uvědomit, a nelze tak vždy s jistotou zjistit, jaký je důvod jeho mlčení a neuvedení té které situace. Argument *a contrario* by proto neměl být posuzován osamoceně,

---

¹³⁴ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 132-133

¹³⁵ I samotný pojem logiky může být problematický. Logika má mnoho

¹³⁶ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace*, op. cit., s. 53.

¹³⁷ JANSEN, Henrike. E Contrario Reasoning: The Dilemma of the Silent Legislator. *Argumentation*, vol. 19. springer.com [online]. [cit. 29. 11. 2023]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10503-005-0526-7>, s. 486.

nýbrž jeho síla záleží na povaze dalších dílčích argumentů, které jsou předloženy pro jeho doplnění.¹³⁸

Při praktické aplikaci tohoto argumentu je tak nutné brát ohled na širší kontext právního řádu, nemá totiž charakter logického odvození, stanovuje spíše interpretační odkaz. Ten ale musí zohlednit také další právní předpisy, zásady, úmysly zákonodárce či okolnosti vydání předpisu.¹³⁹ Mechanickou aplikací tohoto důkazu by mohlo dojít k nesprávným řešením. Vezměme uvedený příklad se zákazem vstupu se psem do parku. Opravdu pravidlo míří výhradně na psy? Je jeho účelem zamezit vstupu psů do parku, nebo je účelem zajistit v parku klid bez volně pobíhajících domácích zvířat?

Sobek také upozorňuje, že „*a contrario argumenty obvykle nemají povahu bezprostředního logického odvození z toho, co doslovně říká zákon, ale bývají založeny na teleologicky motivované rekonstrukci, kterou však právník v prezentaci své argumentace zamlčí, protože ji považuje za sdílenou samozřejmost.*“¹⁴⁰ Tyto skryté předpoklady však není vždy jednoduché rozpoznat.

Výše popsaná problematičnost *a contrario* argumentu se do značné míry vytratí, pokud je argument chápán užším způsobem. Jeho použití může být omezeno výhradně na situace, ve kterých jsou možné pouze dvě možnosti a v případě, že právní předpis něco stanoví pro jednu z nich, pak to neplatí pro možnost druhou. Ilustrativním příkladem v českém právní řádu je rozdělení na věci movité a nemovité, § 498 občanského zákoníku¹⁴¹ zní:

(1) Nemovité věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li zákon, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.

(2) Veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou movité.

Právní norma stanovující pravidlo týkající se nemovitých věcí se pak podle *a contrario* nevztahuje na věci movité. A protože věci mohou být jen movité nebo nemovité, žádná třetí možnost neexistuje a pomocí argumentu lze jednoduše vyvodit závěry. Pochybnosti o vůli

---

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace*, op. cit., s. 53.

¹⁴⁰ SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*, op. cit., s. 136, 137.

¹⁴¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

zákonodárce však nelze nikdy úplně opomenout. Jak na příkladu nizozemského občanského zákoníku ilustruje Jansen,¹⁴² nizozemský předpis stanovuje manželi (důraz na mužský rod), aby v případě, že je živitelem rodiny, poskytoval své manželce stravné. Zároveň je to jediné místo v právním řádu týkající se úpravy manželských povinností, kde zákonodárce nepoužívá neutrální výraz ‚choť‘. Dalo by se tedy předpokládat, že při dichotomii pojmů manžel, manželka uvedení pouze jedné z těchto skupin osob automaticky znamená, že právní norma se na druhou skupinu osob nevztahuje. Na druhou stranu je ale v dnešním společenském uspořádání velice neobvyklé, aby manžel zastával jiné povinnosti než jeho ženský protějšek. Na řadu tak přichází poměrování argumentů dokazující buďto možnost, že zákonodárce text zákona takto formulovat záměrně, a na druhou stranu, že se jedná o editorský omyl a účel zákonodárce byl jiný. Nakonec tedy síla argumentu *a contrario* opět záleží na síle dalších argumentů, které jsou uváděny na jeho podporu.

Přestože je *a contrario* bez širšího komentáře v učebnicích teorie práva tradičně uváděným argumentem tzv. logického výkladu práva, nelze jej vždy považovat za korektní bez dalšího. Bordewijk ve svém hodnocení tohoto argumentu dokonce uvedl, že: „*Uvažování a contrario je bez výjimky nebezpečné, a tedy předem předem zavrženíhodné, protože se nezakládá na realitě*“¹⁴³. Při jeho hodnocení je třeba brát v potaz podpůrné subargumenty, které jsou předkládány pro jeho doplnění.

Jeho použití na právní normy má proto svá specifika a je třeba myslet na další faktory. V neposlední řadě je důležité zmínit, že argument *a contrario* má kontextu práva kromě aplikace právních norem důležitou roli při zjišťování skutkového stavu.

- **Argument *per eliminationem* (důkaz vyloučením)**

Argument *per eliminationem* je někdy zaměňován s předchozím argumentem *a contrario* či zařazován do stejné kategorie. *Per eliminationem* však lze od argumentu *a contrario* odlišit tak, že se *per eliminationem* uplatňuje pouze u taxativních výčtů, respektive u taxativního výčtu hypotéz, dispozic a sankcí. V případě, že konkrétní případ není zařaditelný pod žádnou

---

¹⁴² JANSEN, Henrike. E Contrario Reasoning: The Dilemma of the Silent Legislator. *Argumentation*, vol. 19. springer.com [online]. [cit. 29. 11. 2023]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10503-005-0526-7>, s. 487-490.

¹⁴³ Přejato z: KAPTEIN, Hendrik. *Analogy and E Contrario: The Facts*. In: FETERIS, Eveline; KLOOSTERHUIS, Harm; PLUG, Jose; SMITH, Carel. *Legal Argumentation and the Rule of Law*. The Hague: Eleven International Publishing, 2016, s. 82.

z položek taxativního výčtu, *per eliminationem* se na něj pravidlo neaplikuje. Oba dva typy argumentů však lze podřadit pod obecný pojem vylučovacích argumentů.

- **Argument *a silentio legis* (důkaz mlčením zákona)**

Za zvláštní případ vylučovacího argumentu lze také považovat argument *a silentio legis*. Vychází z předpokladu, že zákonodárce při tvorbě zapracoval do právního předpisu vše, co chtěl regulovat. Zde je na místě komentář uvedený již k argumentu *a contrario*, tedy že nikdy nelze úplně vyloučit pochybnosti o vůli zákonodárce, respektive o jeho zapomnětlivosti, nepozornosti či nemožnosti si představit veškeré situace.

4.4.1.2 Argument *per analogiam/a simili* (důkaz podobnosti)

Jedná se o argument založený na podobnosti. Na základě potvrzené podobnosti se vytváří závěr o ještě hlubší podobnosti. Podstatou tohoto argumentu tedy je úsudek, že jestliže norma předepisuje subjektům nacházejícím se v určité situaci, platí to rovněž pro subjekty nacházející se v jiné, ale podobné situaci, která není upravena jinak.

Analogie je dělená na analogii *iuris*, tedy analogii právní, kdy je výslovně neupravený případ posouzen podle právních principů příslušného právního odvětví či obecných právních principů, a analogii *legis*, tedy analogii zákonnou, která spočívá v použití právního pravidla na případ, na který se norma výslovně nevztahuje. Indikace analogie *iuris* bývají slova „přiměřeně“ či „obdobně.“

Za skutečnou analogii se tradičně považuje jen analogie *legis*, a to protože pro platnost argumentačního závěru je potřebná obdobnost pojmových znaků porovnávaných institutů.¹⁴⁴

Argument *per analogiam* má význam zejména pro výklad právních textů. V právním řádu ale existují jistá omezení, kdy analogie může být použita. Co se týče veřejného práva obecně, analogie je vyloučena co do rozsahu pravomocí a působnost státních orgánů z důvodu pravidla enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí. V trestním právu pak ze zásad *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege* vyplývá, že analogie je zakázána v neprospěch pachatele. Co se ale týče trestního práva procesního, zde žádné omezení není a analogie tak využita být může. U občanského procesního práva je její použití stěžejní, díky analogie může být rozhodováno

---

¹⁴⁴ HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*, op. cit., s. 114.

i v případech mezer v právu, v opačném případě by se totiž mohlo jednat o případ odepření spravedlnosti.

Stejně jako u argumentu *a contrario* vychází argument *per analogiam* z mlčení zákonodárce. Mohou tak jednoduše vznikat výkladové spory o to, který z argumentů je na místě užít v té které situaci. Argument *a contrario* je na místě použit v situaci, kdy lze předpokládat, že mlčení zákonodárce je záměrné a tím, že upravil pouze určité situace, ostatní do daného pravidla nespádají. Na rozdíl od toho argumentem *per analogiam* jsou vyplňovány domnělé mezery v právu, kdy takovým výkladem právní pravidla naopak pojmají větší množství situací. *A contrario* a *per analogiam* jsou tak vzájemnými opaky, ale právní řád neupravuje mnoho pravidel týkající se toho, který z těchto argumentů má být použit. Podle Hloucha pak zbývá „provést teleologickou úvahu založenou především na intuici a předporozumění interpreta“,¹⁴⁵ což ovšem vyloženě nesměruje k jasnému a bezrozpornému právnímu řádu.

4.4.1.3 Argument *a fortiori* (důkaz silou)

Důkaz silou je odvozen od analogického argumentu. Spočívá na předpokladu, že platí-li něco o dané situaci, tím spíše to bude platit také o situaci podřaditelné či závažnějšího rozsahu. Vychází z analogického myšlení, na rozdíl od argumentu *per analogiam* ale porovnává situace, které se od sebe navzájem liší mírou intenzity nějaké své společné vlastnosti. Dle míry intenzity je pak hodnocena správnost řešení.¹⁴⁶ Jednoduše představitelným příkladem je omezení rychlosti jízdy. Pokud v obci nesmí vozidlo jezdit rychleji, než je maximální přípustná rychlost, která je 50 km/h, tím spíše nesmí jezdit rychlostí 90 km/h. Je-li tedy zakázáno určité jednání, v tomto případě jízda vyšší 50 km/h je zakázané i jednání stejné kvality, ale vyšší intenzity, tedy jízda vyšší 90 km/h.

Tradičně se rozlišují dvě různé formy argumentu *a fortiori*:

- Argument *a minori ad maius* (od menšího k většímu) – pokud je zakázaná situace menší intenzity, je zakázaná i situace větší intenzity. Jedná se tedy o příklad s povolenou rychlostí popsaný výše.
- Argument *a maiori ad minus* (od většího k menšímu) – pokud je povolena situace vyšší intenzity, tím spíše je povolena i situace intenzity nižší. Příkladem může být nucené

---

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 117, 118.

omezení vlastnického práva podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod. Platí-li to pro vlastníka, tím spíše to bude platit také pro držitele.¹⁴⁷

D'Almeida¹⁴⁸ k argumentu *a fortiori* poukazuje, že v praxi často jeho nejvýraznějším rysem je, že není jasně popsáno, na základě čeho jsou porovnávané situace porovnatelné. Uvádí příklad se ciderem a whiskey, kde *a fortiori* je použit tímto způsobem: *Tento muž nepije ani cider, takže nemá smysl mu ani nabízet whiskey*. Není však specifikováno, v čem spočívá podobnost mezi whiskey a ciderem. Argument by dával smysl, kdyby sledovaným aspektem bylo množství alkoholu v nápoji. To ale není při použití argumentu specifikováno. Muž může být alergický na jablka a cider nepít z tohoto důvodu, v takovém případě by zde byl argument *a fortiori* použit naprosto špatně.

Je však otázkou, zda toto záměrné neuvádění premisy, ze které vychází *a fortiori* argument, je jeho výhodou nebo z něj naopak činí argument slabý. Specifické použití argumentů často spočívá na akceptaci specifických premis, které obsahují často zamlčené úvahy. V takovém případě je ale tenká linie mezi argumentem korektním a nekorektním.

4.4.1.4 Argument *reductio ad absurdum* (důkaz dovedením do nesmyslných důsledků)

Při použití argumentu *ad absurdum* jsou závěry dovedeny do absurdních důsledků až k nesmyslnosti a je tak podáván důkaz o nesprávnosti výchozích premis. Při použití u výkladu právních norem argument *ad absurdum* vychází ze skryté premisy, že zákonodárce je racionální, a tedy že absurdní řešení nemůže být v souladu s jeho vůlí.¹⁴⁹ Vychází z toho, že „v případě plurality interpretačních alternativ je vyloučena ta, jež vede z pohledu smyslu a účelu normy k nepřijatelným důsledkům“¹⁵⁰. Zpravidla se používá v situaci, kdy se při výkladu dojde ke dvěma různým výsledkům na základě dvou různých argumentů. Zastává tak často roli rozhodce při pochybnostech o správnost výkladu práva jako celku.¹⁵¹ U uznání normy jako zavazující je *ad absurdum* často používán jako demonstrace dokazující, že akceptování nějaké normy nutně vede k akceptování něčeho, co akceptovat nelze. Szymanek uvádí jako příklad:

---

¹⁴⁷ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*, op. cit., s. 146.

¹⁴⁸ D'ALMEIDA, Luís Duarte. *Arguing a Fortiori*. *The Modern Law Review*, vol. 80, no. 2. JSTOR [online]. [cit. 17. 12. 2023]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/26646917>, s. 237.

¹⁴⁹ HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*, op. cit., s. 119.

¹⁵⁰ HÖLLANDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace*, op. cit., s. 32.

¹⁵¹ HANUŠ, Libor. *Glosy k právní argumentaci*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 42.

„Kdybychom měli uznat za správný bezpodmínečný zákaz zabíjení zvířat, pak bychom tím uznali za správný zákaz zabíjení tasemnic a jiných cizopasníků.“

Problematickým ale může být pojem absurdnosti. Ze samotného obecně přijímaného sémantickému významu slova vyplývá, že absurdní jsou situace fakticky (či právně) nemožné, nesmyslné a nepřijatelné. Knapp za měřítko absurdnosti ale považuje také rozpor s právní normou.¹⁵² Ústavní soud ve své judikatuře navíc za absurdní také shledal výklad, který směřuje proti smyslu a účelu zákona.¹⁵³

4.4.1.5 Argument systematický, historický a teleologický

Jako samostatné argumenty jsou někdy uváděny také figury přímo odkazující na jednotlivé výkladové metody, tedy metodu systematickou, historickou a teleologickou, co do jejich výkladu lze odkázat na podkapitulu 2.3 této práce.

4.4.2 Argumenty používané při vedení sporu

Obecně je základem sporu pochybnost o správnosti nějakého tvrzení a jeho smyslem je nalezení shody. V kontextu práva spor nejčastěji probíhá před soudem.

4.4.2.1 Argumenty používané při soudním sporu

Martina Urbanová a spol. mezi argumenty uplatňované před soudem řadí argument *ex lege* (důkaz vyplývající ze zákona), argument *ab antecedente* (dovolání se toho, co nebylo vyvráceno), argument *a causa finali* (důkaz vyplývající ze sledovaného účelu soudního sporu), argument *a definitione* (důkaz vyvozovaný z definice pojmu) a argument *e silentio* (důkaz poukazující na mlčení vykládané jako souhlas).¹⁵⁴

Dále zde lze zařadit také argument autoritou, který, jak název napovídá, spočívá v odvolání se na názor významné osobnosti nebo instituce. Není tak povahy věcné, ale osobnostní,¹⁵⁵ což má za následek mnohé komplikace. Přijatelnost tohoto argumentu je totiž závislá na tom, zda daná osoba či instituce skutečně autoritou v daném oboru je a zda je sama tato autorita skutečně přesvědčena o názoru, který prezentuje.¹⁵⁶

---

¹⁵² KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*, op. cit., s. 60.

¹⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. ÚS 1126/07 [online]. *Ústavní soud* [cit. 23. 1. 2024]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>.

¹⁵⁴ URBANOVÁ, Martina; VEČEŘA, Miloš; HUNGR, Pavel. *Základy rétoriky pro právníky*, op. cit., s. 79.

¹⁵⁵ Tvoří tak pomyslnou dvojici s argumentem *ad hominem*, který rovněž míří na osobnost, viz níže.

¹⁵⁶ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace*, op. cit., s. 48-51.

Pravidla, která je při argumentaci autoritou podle Švandové nutné dodržet, jsou:

- Prameny, na které se odvolává, je třeba uvádět úplně a citovat je.
- Informace je nutné čerpat z nejinformovanějšího pramene.
- Posuzovat objektivitu pramene.
- Porovnávat prameny navzájem, pokud je jich více.¹⁵⁷

Jak ale bylo uvedeno již v úvodu této podkapitoly, tato systematika argumentů slouží pouze k přehlednosti. V soudním sporu jsou bezpochyby používány i argumenty uvedené v předchozí části, stejně tak jako argumenty zde neuvedené vůbec.

4.4.2.2 Eristické způsoby

Ne každá argumentace probíhá plně korektním způsobem, a i při argumentaci právní někdy její účastníci přistupují k argumentům řazeným mezi argumentační fauly.

Častým příkladem argumentačního faulu je argument *ad hominem*, tedy argument útočící na osobu protivníka v diskuzi.¹⁵⁸ Tento argument jako prostředek vyvrácení jiných argumentů používá kritiku osoby, jež tyto argumenty použila, na místo toho, aby se zaměřoval na kritiku či hodnocení samotných argumentů, které se snaží vyvrátit. „V zásadě je druhem osobního útoku, kterým argumentující zpochybňuje osobní okolnosti, důvěryhodnost nebo charakter napadeného.“¹⁵⁹

Je třeba podotknout, že použití argumentu *ad hominem* nemusí být vždy nekorektní a klamné, a to platí i pro právní prostředí. Své místo má například při hodnocení věrohodnosti svědecké výpovědi. Věrohodnost je psychologická charakteristika označující schopnost osoby věrohodně

---

¹⁵⁷ ŠVANDOVÁ, Blažena. *Argumenty a logika*. In: JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol. *Argumentace a umění komunikovat*, op. cit., s. 140-151.

¹⁵⁸ Nekorektní praktiky *ad hominem* nejsou v právním prostředí až tak ojedinělé. Audrey Yap popisuje studii z roku 2008, která se zaměřovala na taktiky advokátů v soudním řízení mající za cíl podkopat důvěryhodnost advokáta zastupující jinou stranu. Část studie se zabývala tím, jak jsou tyto útoky zaměřeny na gender. Průzkum probíhal mezi právníky z amerického státu Kansas, kteří byli dotazováni na taktiky snižující jejich důvěryhodnost. 15 % taktik směřovaných vůči právním zástupcům ženského pohlaví pak bylo vyhodnoceno jako genderově zaměřené, jednalo se např. o nevhodné oslovení (jako „mladá dáma“), používání stereotypů nebo odkazy na fyzický vzhled. Zatímco co se týče právních zástupců mužského pohlaví, žádný z respondentů ve studii neuvedl své zkušenosti s podobnými narážkami, které by se daly vyhodnotit jako genderově zaměřené. Je nutné podotknout, že tato studie se nezaměřovala pouze na argumenty *ad hominem* v úzkém slovy smyslu, ale zkoumala jakékoli praktiky směřované ke snížení důvěryhodnosti (tedy například také oslovení, používání zdvořilých v jazyce atd.). Tyto praktiky však lze bezpochyby obecně zařadit do eristických způsobů argumentace.

YAP, Audrey. *Ad Hominem Fallacies and Epistemic Credibility*. In: BUSTAMANTE, Thomas; DAHLMAN, Christian. *Argument Types and Fallacies in Legal Argumentation*. Cham: Springer, 2015, s. 30.

¹⁵⁹ WALTON, Douglas. *Informal Logic: A Pragmatic Approach*. 2. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 170.

vypovídat,¹⁶⁰ z povahy věci tak zpochybnění věrohodnosti svědka míří na jeho osobu, respektive jeho intelekt, schopnost vnímat a reprodukovat informace, paměť atd. I pro argument *ad hominem* tedy platí to, co o hodnocení argumentů uvedeno již výše, tedy že pravidla a korektní užití argumentu záleží na kontextu, ve kterém jsou argumenty užity.

Argumenty, které se řadí pod argumentační fauly, však nelze zdaleka omezit pouze na argument *ad hominem*, dalšími jsou například argument *ad baculum* (označován také jako důkaz holí; uplatnění mocenské nebo sociální převahy), argument *ad ignoratiam* (zneužití neinformovanosti adresátů), argument *ad misericordiam* (působení na emoce), argument *ad populum* (zneužití skupinových instinktů a vášní), argument *ad vanitem* (snaha získat adresáta lichotkami).¹⁶¹

---

¹⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 361.

¹⁶¹ URBANOVÁ, Martina; VEČEŘA, Miloš; HUNGR, Pavel. *Základy rétoriky pro právníky*, op. cit., s. 79.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo popsat, pokud možno uceleně, problematiku právní argumentace se zaměřením na kontext tuzemského právního prostředí.

Argumentace tvoří důležitou část procesu realizace, respektive aplikace, práva, jehož nedílnou součástí je také samotné nalézání práva. Právo je však velice komplexní systém a jeho aplikace často není přímočará. Právě argumentace slouží jako nástroj, jak se v tomto systému lépe orientovat. V prvé řadě hraje důležitou roli již při samotném nalézání práva, střetem mnoha konkurujících názorů v diskuzi – a to do určité míry i při diskuzi imaginární, tedy když argumentující argumentuje sám se sebou – lze dosáhnout racionálních závěrů, přijatelných pro většinu a v ideálním případě se také co nejvíce blížících pravdě, pokud je v daném případě relevantní hodnotou. Dále je to způsob, jak obhajovat vlastní zájmy. A zejména korektní argumentace je nesmírně důležitá pro legitimitu rozhodování orgánu autoritativně aplikujících právo, přispívá k ochraně práva na spravedlivý proces prostřednictvím zaručení transparentnosti a kontrolovatelnosti rozhodování, a tím také k jeho přesvědčivosti.

V práci bylo, po srovnání různých pojetí pojmu argumentace, zvoleno široké pojetí zahrnující všechny způsoby argumentace, které se v praxi vyskytují, což ale neznamená, že všechny tyto způsoby jsou v praxi žádoucí a přispívají k racionálním závěrům. Proto je třeba odlišovat korektní, tedy žádoucí, a nekorektní způsoby argumentace. Jako hranice korektnosti se v této práci považuje racionalita. Racionalita má základ v logice, ale není jí vyčerpána, v širším smyslu slova pramení z kulturního prostředí, ve kterém postupně vznikly předpoklady k jeho chodu, jako jsou například konzistentnost a koherence komunikace. Z toho vyplývá, že lze formulovat pouze obecné hranice korektnosti způsobů argumentace a vždy záleží na tom, zda je daná argumentace korektní či nekorektní v konkrétním případě.

To samé platí o samotných argumentech, obecně chápaných jako výpovědi, v rámci kterých jsou předkládána tvrzení směřující k danému závěru, a jako struktury tvořící obsah argumentace. Také u argumentů lze hodnotit jejich logickou platnost, ale jejich akceptovatelnost nutně závisí na kontextu, ve kterém jsou užity, stejně jako tomu je obecně u argumentace samotné. U argumentů je navíc obojí posuzováno také podle typu tohoto argumentu.

Bibliografie

1. Odborná literatura

AARNIO, Aulis. *The Rational as Reasonable: A Treatise on Legal Justification*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1987, 276 s., ISBN 978-94-010-8590-8.

BOBEK, Michal; KÜHN, Zdeněk. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, 494 s., ISBN 978-90-87284-35-3.

BROŽEK, Bartosz; STELMACH, Jerzy. *Methods of Legal Reasoning*. Dordrecht: Springer, 2006, 242 s., ISBN 1-4020-4936-6.

BUSTAMANTE, Thomas; DAHLMAN, Christian. *Argument Types and Fallacies in Legal Argumentation*. Cham: Springer, 2015, 238 s., ISBN 978-3-319-16147-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, 455 s., ISBN 978-80-7380-461-9.

D'ALMEIDA, Luís Duarte. Arguing a Fortiori. *The Modern Law Review*, vol. 80, no. 2. s. 202-237. JSTOR [online]. [cit. 17. 12. 2023]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/26646917>.

DRTIKOLOVÁ, Jana; KOUKOLÍK František. *Život s deprivanty II. Základy stupidologie*. Praha: Galén, 2002, 490 s., ISBN 80-7262-078-9.

EEMEREN, Frans H. van; GARSSSEN, Bart; KRABBE, Erik C. W.; HENKEMANS, A. Francisca Snoeck; VERHEIJ, Bart; WAGEMANS, Jean H. M. *The Handbook of Argumentation Theory: with 78 Figures and 1 Table*. Dordrecht: Springer, 722 s., ISBN 978-94-007-6883-3.

GALEZA, Dorota. *Hard Cases* [online]. Manchester: University of Manchester [cit. 8. 3. 2024]. Dostupné z: [https://hummedia.manchester.ac.uk/schools/law/main/research/MSLR_Vol2_10\(Galeza\).pdf](https://hummedia.manchester.ac.uk/schools/law/main/research/MSLR_Vol2_10(Galeza).pdf).

GARNER, Bryan Andrew. *Legal Writing in Plain English: A Text with Exercises*. Chicago: The University of Chicago Press, 2001, 248 s., ISBN 0-226-28417-4.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, 268 s., ISBN 978-80-7380-674-3.

HANUŠ, Libor. *Glosy k právní argumentaci*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 75 s., ISBN 978-80-7598-803-4.

HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Brno, 2007/2008. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra teorie práva. 276 s.

HÖLLANDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace: ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha: Linde nakladatelství, 2003, 103 s., ISBN 80-86131-37-8.

HRNČIŘÍK, Vít. § 153 [Zjištěný skutkový stav jako základ rozhodnutí, vázanost návrhem]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, 1804 s., ISBN 978-80-7400-828-3.

HURLEY, Patrick Jay. *A concise introduction to logic*. 12. vydání. Stamford: Cengage Learning, 2015, 716 s., ISBN 978-1-285-19654-1.

JANSEN, Henrike. E Contrario Reasoning: The Dilemma of the Silent Legislator. *Argumentation*, vol. 19. s. 485-496. springer.com [online]. [cit. 29. 11. 2023]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10503-005-0526-7>.

JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ, Klára, BOHADLO, David. § 68 [Výroková část, odůvodnění, poučení]. In: JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ, Klára, BOHADLO, David. *Správní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 818 s., ISBN 978-80-7400-484-1.

KAPTEIN, Hendrik. *Analogy and E Contrario: The Facts*. In: FETERIS, Eveline; KLOOSTERHUIS, Harm; PLUG, Jose; SMITH, Carel. *Legal Argumentation and the Rule of Law*. The Hague: Eleven International Publishing, 2016, 238 s., ISBN 978-94-007-4669-5.

KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 233 s., ISBN 80-86432-54-8.

KNAPP, Viktor; GERLOCH, Aleš. *Logika v právním myšlení*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, 230 s., ISBN 80-86432-02-5.

KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002, 418 s., ISBN 80-246-0483-3.

KÜHN, Zdeněk a kol. *Listina základních práv a svobod: velký komentář*. Praha: Leges, 2022, 1664 s., ISBN 978-80-7402-609-5.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 276 s., ISBN 978-80-7400-382-0.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Erstická dialektika čili Umění dostati v každé debatě za pravdu*. 2. vydání. Brno: Zvláštní vydání, 1994, 81 s., ISBN 80-85436-26-4.

SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 330 s., ISBN 978-80-904024-5-4.

SVOBODA, Vladimír. O názorových neshodách ohledně definice pojmu argumentace. *Filozofia*, vol. 77, no. 1. s. 48-62. www.sav.sk [online]. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=journal-list&part=article_response_page&journal_article_no=27570.

SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, 392 s., ISBN 80-244-0699-3.

ŠÁMAL, Pavel. § 2 [Základní zásady trestního řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s., ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠVANDOVÁ, Blažena. *Argumenty a logika*. In: JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999, 327 s., ISBN 80-210-2186-1.

TRYZNA, Jan. *Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva*. Praha: Auditorium, 2010, 322 s., ISBN 928-80-87284-01-8.

URBANOVÁ, Martina; VEČEŘA, Miloš; HUNGR, Pavel. *Základy rétoriky pro právníky*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 171 s., ISBN 80-210-2551-4.

VALC, Jakub. Metodologie řešení právních případů: subsumpce vs. proporcionalita. *Právník*, 2023, roč. 162, č. 10, s. 959-979. ISSN 0231-6625.

WALTON, Douglas. *Informal Logic: A Pragmatic Approach*. 2. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 366 s., ISBN 978-0-521-88617-8.

WEINBERGER, Ota. *Norma a Instituce: úvod do teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, 249 s., ISBN 978-80-7380-668-2.

WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, 296 s., ISBN 978-80-87284-75-9.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, 374 s., ISBN 978-80-7502-299-8.

YAP, Audrey. *Ad Hominem Fallacies and Epistemic Credibility*. In: BUSTAMANTE, Thomas; DAHLMAN, Christian. *Argument Types and Fallacies in Legal Argumentation*. Cham: Springer, 2015, 238 s., ISBN 978-3-319-16147-1.

ZOUHAR, Marián. Pojem Argumentácie a jeho definícia. *Filozofia*, vol. 75, no. 8. s. 615-627. www.sav.sk [online]. [cit. 10. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=journal-list&part=article_response_page&journal_article_no=23760.

2. Internetové zdroje

Mulák, Jiří; Provazník, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. Na základní zásady trestního řízení. In: advokatnidenik.cz [online]. Praha: Česká advokátní komora. 5. 12. 2021. [cit. 2. 12. 2023]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/12/05/dopady-novely-trestniho-radu-provedene-zakonem-c-333-2020-sb-na-zakladni-zasady-trestniho-rizeni/>.

Heřt, Jiří. Racionalita. In: sisyfos.cz [online]. Praha: Český klub skeptiků Sisyfos 3. 5. 2008. [cit. 2. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.sisyfos.cz/clanek/819-racio-i-i-nalita>.

3. Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2023, sp. zn. I. ÚS 2482/23.

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2023, sp. zn. Pl. ÚS 24/23.

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2016, sp. zn. II.ÚS 2588/16.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 119/14.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 2. 2011, sp. zn. I. ÚS 2920/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. ÚS 1126/07.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 50/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 1996, sp. zn. III.ÚS 127/96.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 2946/16.

4. Právní předpisy

Ústavního zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 22/1930 Sb., o zásluhách T. G. Masaryka.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Právní argumentace: korektní i nekorektní způsoby vyvozování závěrů

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou právní argumentace a jejího významu v kontextu tuzemského právního prostředí. Právní argumentace představuje klíčový prvek v procesu realizace práva, včetně fáze jeho nalézání, a má zásadní vliv na legitimitu rozhodování orgánů aplikujících právo. Cílem této práce je tak poskytnout ucelený této problematice, pokud možno v celé její šíři. Argumentace je v textu pojata široce jako předkládání důvodů pro určité tvrzení s cílem přesvědčit adresáta k přijetí takového tvrzení. V tomto pojetí jsou proto zahrnuty jak správné, korektní, způsoby argumentace, tak i ty nekorektní. V práci je tak usilováno o definici hranice mezi korektní a nekorektní argumentací a identifikaci kritérií pro hodnocení korektnosti argumentace.

První část práce situuje právní argumentaci do kontextu procesu realizace práva a zkoumá její roli při nalézání práva a zajištění legitimacy procesu. Druhá část se pak zaměřuje na samotnou argumentaci, definuje její podstatu a specifika v právním kontextu, včetně soudcovské argumentace. Třetí část se zabývá hodnocením korektnosti argumentace a navrhuje racionalitu jako vůdčí kritérium pro rozlišení mezi korektními a nekorektními způsoby argumentace. Poslední část navazuje s představením argumentu jako základní jednotky argumentace. Analyzuje různá dělení argumentů, včetně dělení založeném na logice na deduktivní a induktivní argumenty či podle způsobu jejich použití v právu. Táto část se věnuje také hodnocení jednotlivých argumentů, které je odvislé od jejich druhu ale také od specifického kontextu, ve kterém jsou použity, stejně jako je tomu i u hodnocení argumentace.

Zamýšleným výsledkem diplomové práce je podání uceleného přehledu problematiky právní argumentace, zdůraznění jejího významu v právu a navržení kritérií pro její korektní použití.

Klíčová slova

Právní argumentace, argument, korektnost, racionalita

Legal Argumentation: Correct and Incorrect Ways of Drawing Conclusions

Abstract

This master's thesis addresses the issue of legal argumentation and its significance within the context of the Czech legal environment. Legal argumentation represents a key element in the process of legal implementation, especially in the phase of its discovery, and it has a fundamental impact on the legitimacy of decision-making. The aim of this thesis is to provide a comprehensive overview of this issue, ideally covering its entirety. Argumentation is broadly conceived as presenting reasons for a certain conclusion with the aim of convincing the recipient to accept such conclusion. In this conception, both correct, appropriate methods of argumentation, as well as incorrect methods of argumentation, are included. The thesis thus strives to define the boundary between correct and incorrect argumentation and to identify criteria for evaluating the correctness of argumentation.

The first part of the thesis situates legal argumentation within the context of the process of legal implementation, examining its role in the discovery of law and the assurance of the process's legitimacy. The second part focuses on argumentation itself, defining its essence and specifics in the legal context, including the judicial one. The third part addresses the evaluation of the correctness of argumentation and proposes rationality as the guiding criterion for distinguishing between correct and incorrect methods of argumentation. The final part build upon the previous parts with the introduction of the argument as the basic unit of argumentation. It analyzes various classifications based on their usage in law. This part also deals with the evaluation of individual arguments, which depends on their type as well as the specific context in which they are used, similarly to the evaluation of argumentation.

The intended outcome of this master's thesis is to provide a comprehensive overview of the issue of legal argumentation, emphasize its significance in law, and propose criteria for its correct application.

Key Words

Legal Argumentation, Argument, Correctness, Rationality